

Møte torsdag den 8. mars 2012 kl. 10

President: Marit Nybakk

Dagsorden (nr. 61):

1. Innstilling fra Den særskilte komité om redegjørelse fra justisministeren og forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli (Innst. 207 S (2011–2012))
2. Referat

Presidenten: Fra representanten Jenny Klinge foreligger søknad om velferdspolis fra og med 12. mars og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Ragnhild Aarflot *Kalland*, innkalles for å møte i permisjonstiden fra og med 19. mars og inntil videre.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten foreslår Geir-Ketil Hansen. – Andre forslag foreligger ikke, og Geir-Ketil Hansen anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Representanten Ketil Solvik-Olsen vil framsette tre representantforslag.

Ketil Solvik-Olsen (FrP) [10:01:44]: Jeg har gleden av å framsette et forslag på vegne av representantene Christian Tybring-Gjedde, Kenneth Svendsen, Jørund Rytman og meg selv om fjerning av formuesskatt på arbeidende kapital.

Jeg har gleden av å framsette et forslag på vegne av representantene Christian Tybring-Gjedde, Kenneth Svendsen, Jørund Rytman og meg selv om fjerning av formuesskatt på formue som ikke er arbeidende kapital.

Jeg fremmer representantforslag på vegne av representantene Kenneth Svendsen, Christian Tybring-Gjedde, Jørund Rytman og meg selv om merverdiavgift på bygg.

Presidenten: Representanten Ola Elvestuen vil framsette et representantforslag.

Ola Elvestuen (V) [10:02:36]: Jeg har gleden av å legge fram et representantforslag på vegne av meg selv om en kapitalreform for å øke innovasjon og entreprenørskap.

Presidenten: Representanten Kjell Ingolf Ropstad vil framsette et representantforslag.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:02:55]: Jeg har gleden av å fremme et representantforslag på vegne av representantene Hanne Thürmer, Laila Dævøy og meg selv om å sikre at alle former for syntetiske cannabinoider og syntetiske opioider automatisk faller inn under narkotikalovgivningen.

tiske opioider automatisk faller inn under narkotikalovgivningen.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:03:25]

Innstilling fra Den særskilte komité om redegjørelse fra justisministeren og forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli (Innst. 207 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra Den særskilte komité vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 2 timer og 30 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 40 minutter, Fremskrittspartiet 25 minutter, Høyre 20 minutter, Sosialistisk Venstreparti 10 minutter, Senterpartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 15 minutter, Venstre 10 minutter og medlemmer av regjeringen 10 minutter hver.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fire replikker med svar etter medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:05:04] (leiar i komiteen og ordførar for saka): Terroraksjonane den 22. juli rysta oss alle. Vår gode statsminister sa det slik i denne salen den 1. august:

«Kartet ble sprengt, kompasset skutt i filler (...) Men det norske folk fant fram.»

Grunnen til at det norske folk fann fram, er at me har eit samfunn med grunnleggjande gode verdiar som gjorde at då det var som mørkast, valde me ikkje hat og hemn, men derimot hjartelag og varme.

Skotsalvene som blei fyrte av på Utøya, fortalde oss at vondskapens akse ikkje er ein plass langt borte, men inne i menneskesinnet. Det som skjedde, har skjedd før. Det kan dessverre òg skje igjen, men det er vårt oppdrag å hindre at det skjer. Beredskap er viktig, men det førebyggjande og haldningsskapande arbeidet må aldri undervurderast.

Den særskilte komité har kome med si innstilling. Me har teke tak i dei sakene som hastar, og teke viktige grep me meiner me ikkje treng vente med å gå i gang med. Me peiker på ei retning for arbeidet med auka tryggleik og auka og betre beredskap.

Me samla oss tidleg i prosessen om nokre sentrale tema for arbeidet: førebygging av valdeleg radikaliserings og ekstremisme, omsorg for og oppfølging av offer og pårørende, samhandling mellom politiet og Forsvaret, kommunikasjon i nødetatane, vern av utsette objekt, PST, politiets responstid og helikopterberedskapen.

Eg vil takke alle dei andre politiske partia på Stortinget.

get for godt samarbeid, og eg er imponert over både regjeringspartia og opposisjonen sin vilje til å finne samlande løysingar til beste for landet. Resultatet er nye grep for eit tryggare Noreg.

Stortinget har makt til å gi og oppheve lover, vedta budsjett og kontrollere den utøvande makta. Komiteen har ikkje arbeidd for å avdekkje kva som konkret hende den 22. juli. Me har vore bevisste på å avgrense vårt arbeid opp mot 22. juli-kommisjonen sitt arbeid. Kommisjonen skal kartleggje kva som gjekk føre seg, og kan undersøkje det ein meiner er naudsynt i den samanhengen.

Komiteen retter ei særskild takk til alle som bidrog i rednings- og sikringsarbeidet, både politiet, helsevesenet og dei andre nødetatane, Forsvaret og andre offentlege tilsette, i tillegg til Kyrkja, dei frivillige organisasjonane og mange enkeltpersonar som bidrog på eige initiativ – nokre med fare for sitt eige liv.

Eit eksempel på dette gode arbeidet kan vere Senter for Krisepsykologi i Bergen. Det er det norske kompetansemiljøet med mest erfaring frå krise- og katastrofehandtering både nasjonalt og internasjonalt, basert på dagleg arbeid med kriser og traume gjennom 24 år. Arbeidet er ei blanding av forskning, klinisk praksis mot enkeltmenneske i krise og sorg og utetterretta verksemd gjennom å gi ut rettleiarar og annan informasjon. Etter katastrofen har dei jobba lokalt med m.a. å leie kriseteam, men òg sentralt gjennom arbeidet på Sundvolden og ikkje minst arbeidd for Helsedirektoratet. Mykje av materialet som er brukt etter 22. juli, er skrive av dei, og dei har jobba aktivt direkte med etterlatne, overlevande og pårørande.

Me treng eit samla kompetansemiljø i krisepsykologi og sorgarbeid meir enn nokosinne. Sjølv om alle kommunar etter kvart har oppretta eigne kriseteam, er det stor mangel på kompetanse lokalt.

På nokre område veit me allereie no at me som samfunn ikkje var godt nok førebudde på eit terrorangrep. Komiteen har derfor samla seg om følgjande nye hovudgrep: Vidareutvikle og forsterke ein overordna plan for å førebyggje terrorangrep i Noreg, sikre eit tett samarbeid mellom politi og forsvar og styrkje helikopterberedskapen og å foreta ein ekstern gjennomgang av PST og sjå på ressursituasjonen.

Komiteen har samla seg samrøystes om 14 forslag til vedtak for eit tryggare Noreg. Eg tilrår hermed dei 14 forslaga til vedtak som ligg i innstillinga. Eg vil kort gjere greie for nokre av desse: Komiteen ber regjeringa leggje fram for Stortinget ein vidareutvikla og forsterka overordna plan for å førebyggje og handtere moglege terrorangrep i Noreg. Alt tyder så langt på behovet for dette: Me treng betre samordning, me treng betre tilsyn.

Kommunane har tilbydd ofra etter 22. juli ein fast kontaktperson som skal sørge for tett oppfølging. Det meiner komiteen er eit klokt grep. Dei som treng hjelp, blir fanga betre og raskare opp, og problema får ikkje høve til å utvikle seg. Komiteen ber regjeringa gjennomgå erfaringane frå ordninga med fast kontakt for offer og pårørande i samband med ei krise og vurdere om ho skal bli ei generell ordning for kommunane.

Komiteen er tilfreds med at Justisdepartementet, som

frå 1. januar 2012 heiter Justis- og beredskapsdepartementet, har fått ei tydelegare beredskapsrolle. Den nye rolla krev òg auka ressursar.

For at beredskapen skal bli betre, må politiet og Forsvaret samarbeide tettare. Derfor ber komiteen om at regjeringa gjennomgår bistandsinstruksen for å forsterke og vidareutvikle samhandlinga. Me ber òg om at regjeringa sørger for tiltak for å bevisstgjere leiarar i politiet om at det er viktig å kontakte Forsvaret raskt når krisa er eit faktum.

Komiteen er klar over at responstid er eit ressurssspørsmål – det handlar ikkje berre om organisering. Me ber derfor regjeringa i samband med resultatreforma foreta ei vurdering av kva for politidekning som trengst for at ulike krav om responstid skal kunne realiserast.

Komiteen meiner erfaringane etter 22. juli har vist at varslingsrutinane internt i politiet har eit forbettringspotensial. Komiteen ber derfor regjeringa gjennomgå dagens system med varslingsrutinane til landets politidistrikt ved riksalarm og særleg vurdere å innføre eit meir moderne alarmsystem som kan varsle fleire sentrale leiarar i politiet i tillegg til sentralane ved politidistrikta.

Transportstøtte er viktig for å vere raskt på plass. Helikopter er ein viktig del av dette. For å auke tryggleiken ber komiteen regjeringa kome med ein plan og auka løyvingar i samband med revidert nasjonalbudsjett 2012. Komiteen vil at den militære helikopterberedskapen på Rygge blir vidareført.

Når skyting går føre seg, vil det alltid vere særskilt krevjande for politiet å yte innsats. Derfor må politiet få tilstrekkeleg kunnskap om korleis slike situasjonar skal handterast, og at ein øver nok til at politiets tenestemenn og -kvinner blir i stand til å handtere dette på ein god måte. Da er trening avgjerande – for alle politiets operative avdelingar, ikkje berre dei såkalla UEH-einingane. For å sikre nok trening og oppfølging til å handtere ein situasjon der «skyting pågår»-instruksen gjeld, ber komiteen regjeringa gjennomgå retningslinjene og gjennomgå opplærings- og oppfølgingstilbodet til tilsette i politiets operative avdelingar.

I tillegg til dei 14 forslaga til vedtak vil eg trekkje fram nokre merknader i innstillinga som er skjulte skattar:

«Komiteen understreker betydningen av å styrke familiens og de private fellesskapenes rolle for å sikre at hvert enkelt samfunnsmedlem opplever mer trygghet og solidaritet i hverdagen. Trygge enkeltmennesker og familier i trygge hjem skaper livskraft som bidrar til å skape et mer solidarisk samfunn, hvor mennesker tar ansvar for seg selv og andre.»

Og vidare:

«Frivillighet og det sivile samfunn skaper møteplasser som bygger kjennskap og tillit mellom mennesker med forskjellig bakgrunn. Sterke fellesskap styrker demokratiet og hindrer radikalisering.»

Komiteen mener hendelsene 22. juli gjør det viktigere enn noen gang å styrke frivilligheten og det sivile samfunn (...).

Komiteen understreker at erkjennelsen av frivilligheten og det sivile samfunns betydning må følges opp

med nye og ambisiøse tiltak som legger forholdene til rette for en faktisk styrking av denne delen av samfunnet.»

Denne tverrpolitiske satsinga på familie og frivillighet ser eg fram til!

I arbeidet med innstillinga blei eg minna om Jon Lilletuns skulepolitiske credo. Han sa: For meg handlar skulepolitikk framfor alt om å skape menneskeverd!

Skulen skal utdanne – og skulen skal danne. Spesielt i etterkant av 22. juli har eg tenkt mykje på det. Terror kan ein til sjuande og sist berre kjempe mot med haldningar.

Haldningar er verdjar. På same måte som faktakunnskap må òg verdjar og haldningar lærast. Me må ha arenaer for slik læring. Skulen er framleis ein fellesarena der sosial, kulturell og etisk læring skal og må ha sin rettsmessige plass. Det har skjedd mykje positivt i norsk skule dei siste åra. Samtidig er det grunn for å etterspørje balansen og heilskapen i skulens oppdrag, ikkje minst den praktiske og den dannelsmessige dimensjonen. Eg er glad for at ein samla komité gir tydelege signal òg her.

Me kjenner enno etterdønningane etter sjokket og redselen som tok oss brått og brutalt og reiv oss ut av den sommar- og ferieidyllen me hadde. Me tenkjer særleg på dei det gjeld, skadde og pårørande. Verda er ikkje berre god. Me har sett det vondes realitet.

Det utfordrar oss til å forsterke kampen mot terrorisme – av alle slag og frå alle kantar. Det minner oss om at naivitet er eit blindspor. Det skjerpar oss når det gjeld å sikre best mogleg beredskap. Eg vil seie som vår statsminister:

«(...) enda mer demokrati, enda mer åpenhet, men aldri naivitet. Det skylder vi ofrene.»

Dei siste månadene og vekene har det handla mest om beredskap og den komande rettssaka. Det er naturleg. Men me må aldri gløyme at dette djupast sett handlar om verdjar!

Det var det det norske folk dokumenterte frå laurdag 23. juli og i dagane etterpå – med å tenne lys, med å strøyme til kyrkjene, med å skape hav av roser, med å fylle gatene med kjærleik, med å nekte å møte vald med vald.

Dette må me aldri gløyme. Det er denne vegen me må gå, utan å la oss gli inn i naiviteten. Me vil aldri vinne over det vonde gjennom å skape og dyrke fiendebilete og å bygge murar. Me skal og må satse på å bygge bruer – mellom nasjonar, mellom etniske grupper, mellom religionar.

Kanskje finst det også nøklar til korleis me kan utvikle livskvaliteten i ei slik kollektiv erfaring? Forskarar vil ganske sikkert interessere seg for dette. Men det bør òg me som politikarar gjere. Midt oppe i all granskinga om kva som kunne, burde og skulle ha vore gjort, må ikkje dette breste for oss som samfunn.

Lat oss derfor sørge for at dette blir meir enn ein spontan reaksjon, men ei erfaring til varig endring. For å seie det med kongen:

«Som nasjon skal vi ta denne tiden med oss i våre hjerter, i vår erfaring.»

Berre slik byggjer me eit tryggare Noreg.

Jan Bøhler (A) [10:20:36]: Jeg stiller meg fullt og helt bak innlegget til saksordføreren og takker ham og alle partiene på Stortinget for et veldig godt samarbeid om innstillingen, som viser at Stortinget vil møte de ondskapsfulle terrorhandlingene 22. juli på en samlet og verdig måte.

Det er ikke tid for politisk spill og hva var det vi sa-retorikk, men tid for å gå grundig og åpent inn i problemstillingene for å vise at vi tar hverandre på alvor og tar ansvar sammen for å gjøre de forbedringene som må gjøres. Det skylder vi dem som ble rammet 22. juli, deres nærmeste og en hel nasjon, som kommer til å slite med terrorsjokket i lang tid framover.

Vi har opplevd at det som nesten var utenkelig forferdelig, har skjedd i Norge. Vi må gjøre alt som står i vår makt for å forebygge og forhindre at noe slikt skal kunne skje igjen, men også for å være forberedt på å kunne håndtere det verst tenkelige, dersom noe skulle skje i framtiden.

Det arbeidet vi nå har startet, vil gå i flere faser. Den første fasen er dagens behandling av Den særskilte komiténs innstilling om statsrådenes redegjørelser. Deretter kommer PSTs og Politidirektoratets egne evalueringer utover i mars. Så får vi før ferien en stortingsmelding om beredskap og samfunnssikkerhet. 22. juli-kommisjonens rapport kommer i august. Deretter skal det lages en stortingsmelding om den. Det er også varslet flere lovforslag, bl.a. om soloterrorisme, og om å gjennomføre i norsk rett FN-konvensjonen om kjernefysisk terrorisme. Det er videre varslet at det skal komme et forsterket, overordnet planverk. Det er nedsatt og skal nedsettes et utvalg som bl.a. skal se på prinsippene angående utilregnelighet og særreaksjoner i rettssystemet. Et annet utvalg skal se på samhandlingen i krisesituasjoner mellom sivilforsvar, hjemmevern og politireserve. Så vil vi komme langt ut i 2013, og sikkert også i 2014, før den politiske oppfølgingen av lærdommene fra 22. juli begynner å komme på plass. Desto viktigere er det at vi nå greier å gjøre det som ligger i innstillingen i dag, nemlig å ta noen beslutninger om hva vi vet nok om til å begynne å forbedre nå, uten å gå 22. juli-kommisjonen i næringsen når det gjelder å finne ut hva som faktisk skjedde 22. juli.

Det er fokusert på at en samlet komité – også regjeringspartiene – fremmer hele 14 forslag til vedtak om forbedringer. Men i innstillingen ligger det også atskillig flere tiltak og oppgaver som storting og regjering er enige om at skal løses framover, og som det ikke trengs egne vedtak om når oppdraget stilles klart av et enstemmig storting i innstillingen.

Dette gjelder ikke minst mye av det komiteen sier om forebygging av voldelig ekstremisme og terror. Vi gir en klar beskjed til hele Politi-Norge om at politiets samlede ressurser må mobiliseres for at forebyggingen virkelig skal virke. Når vi vil hindre økt rekruttering til voldelige ekstremistiske grupper, som PST advarer mot i sin trusselvurdering, er det det lokale forebyggende politiet landet rundt som må lære å kjenne disse miljøene, komme i dialog med dem, bruke det lokale politirådet til å avtale samarbeids tiltak, gjennomføre bekymringsamtaler, ha exit-programmer for dem som vil ut av miljøene, osv. Alt dette er det ikke PST som kan gjøre eller skal gjøre rundt i politidist-

riktene – det må være en del av nærpolitets daglige gjøremål. Mange steder er dette i liten grad oppfattet, og man viser bare til at det fins en PST-kontakt i distriktet. Det er viktig at dette snus, og at det lokalt nå starter omfattende opplæring og erfaringsutveksling om hvordan man forebygger voldelig ekstremisme bedre, og tar tak i handlingsplanen Felles trygghet – felles ansvar sammen med skoler, kommuner, fritidsklubber, kirker, moskeer osv. Det er svært bra at Mellomkirkelig råd for Den norske kirke og Islamsk Råd Norge har laget en verktøykasse for å motarbeide religiøst motiverte trusler og vold, og nå må mulighetene dette gir, gripes på en mer offensiv måte av det forebyggende nærpolitiet og politirådene.

Det handler også om forebygging når komiteen tar opp bekymringer om at vi har svakheter ved lovverket vårt når det gjelder forberedelser til terror fra én gjerningsmann, eller soloterrorist, som opererer alene og bevisst unngår tilknytning til terrornettverk. Vi er også bekymret for lovverket når det gjelder opphold i treningsleirer for terrorister og medlemskap i terrororganisasjoner. Vi ser fram til at regjeringen utarbeider et høringsnotat om PSTs ulike lovforslag, samtidig som man i forslagene ivaretar de nødvendige personvern hensyn, og at vi får saken til Stortinget. Heller ikke dette er med i de 14 forslagene til vedtak komiteen stiller opp i dag, fordi vi er samkjørte med regjeringen om hvordan det skal jobbes med dette.

Det vi imidlertid har med i de 14 forslagene til vedtak, er et punkt der vi, når man skal sette i gang den eksterne evalueringen av PST, framhever forebygging på den måten at vi ber om at man særlig ser på om det fins tilstrekkelige ressurser og kompetanse i PST til å overvåke ulike miljøer i et bredt, forebyggende perspektiv. Dette gjelder f.eks. mulighetene til å følge med på åpne kilder på nettet, til å samarbeide aktivt med tolletaten bl.a. om Global Shield-prosjektet, til å kurse nærpolitiet rundt i politidistriktene, osv.

Jeg er helt enig i det komitélederen sier om behovet for en forsterket videreutviklet, overordnet plan om en forbedret bistandsinstruks, om behovet for å se på responstiden rundt i landet, om forbedret riksalarm, osv. Han understreker også helikopterberedskapens nøkkelrolle i forhold til responstid og samspillet politi/forsvar og viser til at vi nå vil innføre en permanent helikopterberedskap på Rygge for at man skal kunne transportere bl.a. Delta, beredskapstroppen, raskt til stedene der det måtte skje noe. Det er et viktig ledd i helikopterberedskapen at vi også får «fortgang», som komiteen sier, i beslutningsprosessen når det gjelder et beredskapssenter i Oslo. Dette vil være navet i terrorberedskapen, for her skal beredskapstroppen Delta stasjoneres og trene sammen med bombegruppen, her skal det være en plattform for politihelikoptre og en plattform for at de store militære helikoptrene fra Rygge raskt skal kunne komme dit og laste inn Delta-troppen og bringe den til mulige åsteder i framtiden. Det vil da kunne være en større radius rundt i landet for hvor beredskapstroppen kan bidra, enn det som har vært tilfelle i dag når man ikke har hatt en så smidig og rask løsning som dette kan bli.

Diskusjonen om beredskapssenteret har pågått i femseks år, og det er avgjørende at vi nå greier å beslutte raskt i et sånt spørsmål. Jeg vil her bare understreke at bered-

skapstroppen Delta i tillegg til å trene på å kunne håndtere terror deltar aktivt døgnet rundt i gatene i Oslo som den skarpeste delen av Oslo-politiet når det gjelder å håndtere og møte tunge kriminelle miljøer.

For å sikre terrorberedskapen utover i hele landet, hvor avstandene til Rygge og Delta-troppen i Oslo kan bli for lange, støtter også komiteen at retningslinjene for bruken av redningshelikoptrene forandres, slik at de blir forpliktet til å prioritere å gi politiet bistand i akutte situasjoner der væpnet politi raskt og først må inn for å sikre situasjonen. Det vil gjøre at de spesialtrente utrykningsenhetene rundt i politidistriktene vil ha mulighet til å komme seg raskt fram til alle deler av distriktet, dersom det forferdelige skulle skje der. Det er viktig at det også blir trent på disse nye retningslinjene mellom politi og redningshelikoptrene rundt i landet.

Jeg stiller meg som sagt bak alt saksordføreren har sagt når det gjelder responstid, når det gjelder riksalarm osv. Jeg vil i tillegg understreke at vi i innstillingen også tar opp beskyttelse av utsatte objekter, hvor det fins forskrifter og lovverk som vi understreker at nå må følges opp. Det er satt en frist i løpet av 2012 for å klassifisere og vurdere truslene mot ulike bygg og anlegg og installasjoner.

Utover det jeg har tatt opp nå, vil det være flere som i debatten kommer inn på andre viktige spørsmål som innstillingen tar opp. Det gjelder bl.a. tiltak for ofte og pårørende. Stortinget har bestemt seg for å behandle forbedringer i voldsoffererstatningsordningen raskt, dvs. allerede 26. mars. Vi jobber med en innstilling i justiskomiteen, slik at den ordningen kan bli klar før rettssaken om 22. juli starter 16. april.

Til slutt vil jeg si at selvsagt er det slik at mange av tiltakene vi nå går inn på her i dag, vil måtte ses i sammenheng med ressurser og økt politidekning – og dermed budsjetter i årene framover. Men det vil vi komme tilbake til når vi kommer til budsjettbehandlingene, etter at Stortinget i dag har trukket opp hva som må gjøres, og blitt enige om de linjene vi skal jobbe langs i årene framover med disse avgjørende spørsmålene for Stortinget og for nasjonen.

Anders Anundsen (FrP) [10:30:23]: De gjorde en fantastisk jobb alle de som satte egne liv i fare, da vi som nasjon ble utsatt for det verste terrorangrepet siden annen verdenskrig.

Det er viktig å huske at dette egentlig ikke dreier seg om beredskap, planverk eller systemer, det dreier seg om mennesker. Vi kommer alle til å bære dette med oss, men for noen vil sårene aldri gro. De har mistet en mor, en far, en søster, en bror eller en bestevenn. Andre bærer de fysiske og mentale sår etter grufulle opplevelser. Det gjør det vanskeligere å snakke om politikken, drøfte hva som kunne ha vært bedre, og arbeide for at forebygging og håndtering må bli enda bedre, fordi perspektivet blir så lite og ubetydelig i forhold til den smerten som mange kjenner på hver dag.

Likevel må vi ta den diskusjonen, og jeg vil derfor begynne med å gi honnør til den måten et samlet politisk miljø har fulgt opp disse spørsmålene på. Jeg vil også skryte av måten statsminister Jens Stoltenberg og daværende justisminister Knut Storberget håndterte nasjonens inter-

esser på da det utenkelige skjedde. Det var også viktig for Norge at et samlet politisk lederskap både i posisjon og i opposisjon sto sammen i møtet med redde borgere.

Da Stortinget satte ned en særskilt komité for å behandle redegjørelsene fra justisministeren og forsvarsministeren, viste Stortinget at oppfølgingen også ble tatt på alvor. Jeg vil takke komitéleder og saksordfører Knut Arild Harøide for et godt stykke arbeid som har bidratt til å samle komiteen på viktige områder.

Utgangspunktet for komiteens arbeid har vært å få tilstrekkelig grunnlag for å tette sikkerhetshull som vi allerede nå vet er der. Det utviklet seg et klima for konstruktivitet i komiteen, som har resultert i at viktige innspill fra alle partier er blitt en del av innstillingen. Jeg vil i den sammenheng rette en særlig takk til posisjonspartiene og styrfraksjonsleder Jan Bøhler som har bidratt svært godt til det konstruktive resultatet.

Det er stor grad av enighet om at det var en del som kunne vært gjort bedre da katastrofen rammet 22. juli. Komiteen har ikke jaktet på synderbukker, men på systemfeil. Jeg tror også vi er enige om at vi ikke var godt nok forberedt, og flere utfordringer viste seg underveis. Samtidig tror jeg vi må erkjenne at vi aldri vil oppleve en katastrofe eller en alvorlig hendelse som i ettertid vil fremstå som hundre prosent perfekt håndtert. Vi vil alltid ha mer å lære, for hvert enkelt tilfelle vil være unikt.

Det er imidlertid en del vi kan gjøre for å være best mulig forberedt, og komiteen enes om 14 konkrete forhold alt nå. Det vil bli en ny og langt mer grundig og helhetlig behandling når 22. juli-kommisjonen har gjort sin viktige jobb.

Når katastrofen rammer, er det flere ting som må skje samtidig. Da er det viktig at nødnummeret fungerer, slik at folk ikke får opptattsignal hos politiet. Det er viktig at informasjonen som gis pårørende, er god og riktig. Det er nødvendig å vite hva slags ressurser en har tilgjengelig, og det er avgjørende at lederne i nød- og redningsetatene tar riktige avgjørelser.

Normalt er det politiet som skal håndtere alvorlige hendelser i fredstid. Slik må det fortsatt være. Samtidig besitter Forsvaret store ressurser som kan benyttes ved alvorlige hendelser hvor politiets egne ressurser ikke strekker til. For meg har det fremstått som om terskelen for at politiet skal be Forsvaret om bistand, har vært for høy.

Det var klart allerede da bomben gikk av i regjeringskvartalet, at bemanningssituasjonen i Oslo-politiet var begrenset. En visste ikke om det kunne komme et nytt bombeangrep eller ikke. Liv og helse skal selvfølgelig alltid gå først, og politiets tilgjengelige ressurser gikk i stor grad til nettopp å sikre liv og helse.

På en annen kant av byen startet Forsvaret mobilisering av flere ressurser kort tid etter at bomben var gått av – både for å sikre egne bygg og områder og for å være klar dersom politiet ba om bistand. Bombegruppene ble mobilisert, sendt ut raskt og bisto politiet.

Det skulle imidlertid ta nesten syv og en halv time før politiet ba om håndhevelsesbistand til vakt og sikring av sikringsverdige objekter, som storting, statsministerbolig og andre utsatte bygninger.

Komiteen har samlet seg om å be regjeringen om å bevisstgjøre politiledere om viktigheten av å be om bistand fra Forsvaret raskt ved større hendelser. Noen ganger er det bedre å be om for mye enn for lite. Det forutsetter naturligvis at politiet også vet hva Forsvaret kan bidra med, og til hvilken tid.

Generelt er det viktig at samhandlingen mellom politi og forsvar videreutvikles og styrkes når regjeringen nå gjennomgår den såkalte bistandsinstruksen.

Ved store hendelser er det også viktig at informasjonsutvekslingen skjer raskt og riktig. Ved viderekobling av innkomne nødansøknader til andre politidistrikter må de politidistriktene som ikke er direkte berørt, ha informasjon underveis for å kunne gi riktig informasjon til dem som ringer, og for å viderebringe viktig informasjon til operativ ledelse. Komiteen har samlet seg om å be regjeringen sikre dette på en bedre måte.

Jeg er også glad for at komiteen ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en konkret vurdering av responstid for politiet. Politidirektoratet har tidligere vært avisende til at det er mulig å innføre en slik ordning, men det må være mulig å stille krav til politiet når akutte og alvorlige hendelser oppstår. Vi må klargjøre hva slags forventninger vi som borgere kan ha til politiets responstid og innsats når nøden er som størst. En slik responstid må naturligvis variere fra politidistrikt til politidistrikt.

Norge hadde egentlig ikke et system for å sende riksalarm 22. juli 2011. Det var riktignok opprettet en slags rutine for hvordan dette skulle gjøres, men den fungerte overhodet ikke. Det er bekymringsfullt at en oppretter et slikt varslingsystem uten å teste eller kvalitetssikre det. At komiteen nå ber regjeringen vurdere ny teknologi for å sikre bredere og bedre varsling ved riksalarm, er viktig. Informasjon og mulighet til rask reaksjon fra nærliggende politidistrikter kan ha stor betydning i gitte tilfeller.

Komiteen har også bedt om en gjennomgang av retningslinjene som kalles «skyting pågår», og en gjennomgang av opplærings- og oppfølgingstilbudet til ansatte i politiets operative avdelinger. Jeg registrerte at Politiets Fellesforbund gikk ut og kritiserte det forslaget rett etter at innstillingen ble offentliggjort.

Den kritikken er jeg svært overrasket over. Det fikk meg til å lure på hva motivet kunne være. Jeg hadde forventet at Politiets Fellesforbund ville omfavne et forslag som går ut på å sikre politiets tjenestemenn og -kvinner på en enda bedre måte. Det at Stortinget vil forsikre seg om at den enkelte tjenestemann eller -kvinne får et skikkelig og forsvarlig tilbud for å være tryggere i de verst tenkelige situasjoner, ble av Arne Johannessen fremstilt som et problem.

Det kan være grunn til å peke på at forslaget ikke innebærer noen form for kritikk av de først ankomne polititjenestemenn. Komiteen har ikke noe grunnlag for å hevde at de gjorde noe feil, og det er heller ikke komiteens jobb å finne ut av det. Det vil 22. juli-kommisjonen komme tilbake til.

I lys av denne aktuelle hendelsen og basert på det faktum at skyting pågår stadig oftere, er det viktig å forsikre seg om at både retningslinjer og tjenestepersonellets opp-

følging er god nok – først og fremst for å sikre tjenestepersonellet bedre.

Jeg velger å tro at Arne Johannessen har misforstått hva dette forslaget egentlig dreier seg om, og at han og Politiets Fellesforbund vil støtte opp om interessene til polititjenestemenn og polititjenestekvinner også i denne saken.

Selv om jeg er både fornøyd og faktisk ganske stolt over at komiteen har blitt enig om svært mange viktige spørsmål, er det tolv mindretallsforslag. Fremskrittspartiet er med på ti av disse. Jeg synes det er viktig å belyse noen av de forslagene også.

En samlet opposisjon ber regjeringen legge frem en endelig investeringsplan for Sivilforsvaret ved fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett. Det er fordi det gjenstår store investeringsbehov i Sivilforsvaret med tanke på Stortingets lovnad i 2008 om 162 mill. kr. Vi trenger en oversikt over når de resterende om lag 100 mill. kr kommer på plass. Sivilforsvaret spilte også en viktig rolle både den 22. juli og ikke minst i de påfølgende dagene.

Det er i tillegg mer enn ti år siden vi behandlet Sårbarhetsutvalgets innstilling i Stortinget. Denne saken, men også mange andre viktige endringer i løpet av de ti siste årene, kan gjøre det aktuelt med et nytt sårbarhetsutvalg. Det å være forberedt når kriser rammer, og kjenne svakheter som kan rettes opp i forkant, er viktig. Vi kan aldri gardere oss mot katastrofer, verken i form av terror eller i form av uvanlige værferenomen, men vi kan forberede oss. Det er en kontinuerlig prosess, og jeg finner det litt underlig at det bare er Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet som vil be regjeringen vurdere å nedsette et nytt sårbarhetsutvalg.

Det er i tillegg én ressurs som vi hører sjelden om. Vi har en politireserve med godt kompetente mennesker som kan benyttes som tillegg til ordinært politi ved behov. Vi har forstått det slik at det ble vurdert å kalle inn politireserven den 22. juli, men det ble ikke gjort. En kan spørre seg om når en får behov for politireserven når en ikke har behov for å bruke den under et terroranslag mot nasjonen, og når det er klart at politiet ikke har tilstrekkelige ressurser til å håndtere hele situasjonen selv.

Kanskje dreier det seg også her om en slags usynlig terskel som gjør at politireserven i utgangspunktet ikke ses på som en forsterkningsressurs på den måten som vel er forutsatt. Fremskrittspartiet og Venstre vil be regjeringen om en evaluering av dagens ordning med politireserve og sikre en oppfølging av politireserven som gjør at de kan bidra ved store hendelser.

Mot slutten av dette innlegget vil jeg si litt om et par av de forslagene Fremskrittspartiet står alene om, for det er blitt etterlyst systemer som gjør at en kan få full oversikt over hvor nødressursene befinner seg. I dag kan helsesektoren se alle sine ambulanser på et digitalt kart – med GPS-sender i alle ambulanser. Det samme kan de fleste politidistrikt med sine systemer. Mange av landets brann- og redningstjenester har tilsvarende system, og vi vet fra før at frivillige organisasjoner som Redningsselskapet og Røde Kors i stor grad har tilsvarende muligheter.

Men ingen kan se hverandre. Så vidt jeg har forstått, ser ikke de ulike politidistriktene hverandre engang! Det betyr

i tilfelle at en ved en alvorlig hendelse i Vestfold politidistrikt hvor nærmeste politiresurs befinner seg 25–30 minutter unna, ikke kan se politibilen fra Oslo politidistrikt som returnerer etter en fangetransport, og som kanskje er 5 minutter unna. De kan heller ikke se hvor brannvesenets redningsbiler befinner seg.

Fremskrittspartiet mener det er viktig å sikre et system som gjør det mulig for nød- og redningsetatene å se hverandres ressurser ved store hendelser. Det er en teknologi som allerede eksisterer, og jeg er helt sikker på at dette vil bli fremtiden. En kan ved en stor hendelse sikre en slags «switch» som gjør det mulig for alle å se hverandre. En trenger ikke å se hverandre hele tiden, men hvis det skjer noe stort, kan en koble over. Da vil en raskt kunne komme frem til aktuelle åsteder, en vil raskt kunne vurdere hvilke ressurser som er tilgjengelige, og en kan se helikopter, politi, ambulanse, brann- og redningsbiler, snøscootere fra Røde Kors og aktuelle redningsbåter. Beslutningsgrunnlaget blir bedre, og en overser ikke muligheten for å bruke nærmeste ressurs.

Jeg vet ikke om det ville ha betydd noe den 22. juli, men det kan bety noe ved et eventuelt annet terrorangrep eller ved en større ulykke. GPS-teknologi er billig, den er lett å bruke, og det finnes teknologi som kan koble denne informasjonen på en enkel og oversiktlig måte. Jeg er sikker på at dette er fremtiden, og at vi om relativt kort tid får satt dette i system, men Fremskrittspartiet ønsker å starte dette arbeidet allerede nå.

Til slutt vil jeg understreke betydningen av denne innstillingen. Den viser et storting som tross stor politisk uenighet evner å finne løsninger med tanke på viktige utfordringer. Den viser et storting som evner å finne konstruktive løsninger på tvers av posisjon og opposisjon når det virkelig kreves. Jeg er stolt av å ha fått muligheten til å delta i dette viktige arbeidet, og selv om noen fryktet at denne komiteen ikke ville levere noe særlig nytt, kan vi i dag gjøre den frykten til skamme. Vi har levert et viktig bidrag i fellesskap for et tryggere og sikrere Norge.

Jeg vil også ta opp de forslagene som Fremskrittspartiet står alene om eller sammen med andre om.

Presidenten: Representanten Anundsen har tatt opp de forslag han refererer til.

Presidenten kan bare beklage at det er deler av teknikken som fungerer dårlig akkurat nå. Det gjelder ikke bare lyd- og datasystemet, men det ser også ut til å være den teknikken som tar talerstolen opp og ned, så representanten får greie seg som best han kan.

André Oktay Dahl (H) [10:44:12]: Jeg er ikke så høy, så det går.

Den 22. juli kan aldri gjøres ugjort. Terrorangrepet rammet alle nordmenn. Det var det største angrepet på norsk jord siden annen verdenskrig og var et direkte angrep på demokratiet og på unge mennesker som ville delta i det og slåss for det. Alle våre tanker går til dem som ble direkte berørt. Men de tankene, og ikke minst handlingene vi må gjøre etterpå, er enda viktigere nå som de aller fleste har fått det hele mer på avstand og verden går videre.

I alle sorgprosesser er det for veldig mange vanskelig å takle den stillheten som oppstår når alle har fått kondolert og ofte trekker seg tilbake etter noe tid. I media er det selvfølgelig ikke stille her, og vi kommer til å bruke mange år på å granske og tenke på og finne ut hvordan vi kan gjøre Norge tryggere. Men den omtanken som ofre og pårørende følte fra hele Norge i tiden etterpå, er det viktig at vi som mennesker også fortsetter å gi. I tillegg må vi huske på at det er mange ofre for vold og overgrep og annen kriminalitet som føler dette ekstra sterkt, fordi det ripper opp i noe de selv har opplevd, slik at det er flere enn dem som var direkte berørt 22. juli og dagene etterpå, som er berørt av det som skjedde.

Samtidig som vi i dag peker ut en vei videre og påpeker enkelte kritiske punkter, er det også, som flere har nevnt, viktig å berømme departementsansatte som opplevde 22. juli, og som nå jobber under svært krevende forhold for å gjøre en formidabel jobb for å serve regjering, storting og folk og alle dem som gjorde en jobb på selve den grusomme dagen og etterpå. Jeg synes det er en styrke for ofre, pårørende, det norske folk, for alle som ble direkte involvert, og også for Stortinget som vårt øverste politiske organ, at alle partier, som flere har nevnt, står sammen om viktige punkter i denne innstillingen. Resultatet viser vel også at det var et poeng å sette ned en slik særskilt komité. Det ble ikke et gjesp, men en arena hvor alle partier i både opposisjon og posisjon har bidratt. Litt gnisinger har det vært, men i sum har alle, av respekt for hva dette handler om, gjort en jobb jeg håper har bidratt til å styrke tilliten til Stortinget ved at vi alle erkjenner at vi har et felles ansvar, og at vi tar det ansvaret.

Jeg har lyst til på vegne av Høyre å takke komitéleder og saksordfører for en god jobb, og jeg har også lyst til å takke storfraksjonslederen, Jan Bøhler, for en åpenhet og ærlighet i arbeidet i komiteen – i møtet med alle partier – som det står stor respekt av. Det har gjort at dette resultatet er blitt så godt.

Den 22. juli kan – og jeg understreker kan – ha synliggjort at norske myndigheter er gode på å samarbeide oppad og nedad i et hierarki, men ikke nødvendigvis samarbeider like godt på tvers. Bistandsinstruksen skal gjennomgås, men forslaget til vedtak under VII er om mulig enda viktigere, for, som flere har pekt på, i alle år har det kanskje vært mentale eller kulturelle barrierer mellom politi og forsvar som operativt hindrer best mulig samarbeid. Hvis alt er planlagt i lang tid i forveien, fungerer det bra – ikke nødvendigvis fullt så godt hvis noe mer uventet skjer. Det er jo trusselbildet fremover, at det uventede kan skje.

I tillegg vil jeg peke på det som Aftenposten påpeker i dag, som er utrolig viktig å få på plass før rettssaken tar til, at alle som trenger hjelp, får det, for den rettssaken kommer til å koste ekstremt mye for dem som har vært direkte berørt. Vi må alle, overfor alle, overfor ordførere og kommuner, påvirke på den måten vi kan for å sørge for at de får den bistanden de trenger før rettssaken tar til.

For Høyre har det gjennom flere år vært viktig at Stortinget får mer informasjon om kompetanse- og ressurs-situasjonen til PST og kan vurdere oppgavestrukturen nærmere. Forventningsavklaringer knyttet til hva PST er i stand til å levere av sikkerhet, må stå i forhold til den fak-

tiske ressurs-situasjonen og tilgjengelige metoder. Vi kan selvfølgelig aldri ha et åpent seminar om alt mulig når det gjelder sikkerhet og PST. Men Stortinget som bevilgende og lovgivende myndighet har behov for mer kunnskap om PSTs ressurs-situasjon, hvilke oppgaver som bør prioriteres opp og ned, samt hvilke utfordringer som anses størst for utføringen av oppdragene som gis. Det er lovet en ekstern gjennomgang. Det er Høyre glad for, men det er viktig å understreke at det er Stortingets informasjonsbehov som må dekkes på adekvat måte. Høyre forutsetter at det er en nær dialog med samtlige av Stortingets partier om hvilken form som velges, og om hvilken måte man skal gjøre dette på for å dekke dette behovet.

Men, som representanten Bøhler var inne på, PST kan ikke alene forebygge terror. Som en del av den brede og overordnede planen som en enstemmig komité foreslår, hører forslagene til vedtak under I og II hjemme i samme kontekst. Skal man forebygge terrorisme, og ikke minst selvradikalisering, som kan bidra til enkeltmannsterrorisme, hører evaluering av politirådene og SLT hjemme her. For effektiv forebygging av all kriminalitet må skje tidlig, og det skjer først og fremst lokalt. At kommunene involveres i det arbeidet, er helt nødvendig, og jeg er derfor spesielt glad for at disse to forslagene, som med en litt annen ordlyd har blitt fremmet av Høyre tidligere, nå får enstemmig støtte. Vi må ha som mål å forebygge og å oppdage mennesker som faller utenfor, og som opparbeider et hat mot storsamfunnet, på et tidligst mulig tidspunkt. Derfor er disse forslagene viktige.

Det verste angrepet på norsk jord i moderne tid har gjort at vi nå også i større grad diskuterer spørsmål som ikke har stått så høyt på den politiske dagsordenen som de gjør nå. Høyre er glad for at man varsler gjennomgang av regelverk og praksis knyttet til f.eks. sakkyndiges rolle og tilregnelighetsvurderinger. Høyre ønsker også fremover at vi ser nærmere på hvordan videoopptak kan skape større retts-sikkerhet og mer reelle muligheter til å stille kontrollspørsmål til sakkyndigeerklæringer i retten. Jeg viser til Høyres og Fremskrittspartiets mindretallsforslag om det og tar opp det forslaget.

Jeg skal avstå fra å legge opp til en debatt om politidekning, IKT, investeringsbehov og synlig nærpoliti. Det er jeg enig med regjeringspartiene i at vi kan diskutere på mange, mange andre arenaer, og det kommer vi til å gjøre også, det kan jeg love. Men jeg vil kort påstå at nok politidekning ikke er et helt generelt tema, men en forutsetning for å ha både noe å forebygge med, noe å respondere med og noe å bygge beredskap på. Vi ser i alle fall frem til en utredning av spørsmål om responstid og vurdering av hva vi egentlig har og ikke har av politi til å respondere med.

Som nevnt er jeg glad for den brede enigheten som er oppnådd. Det gir Stortinget en mulighet til å være både den medspilleren og samtidig den kontrolløren når det gjelder regjeringens arbeid, som er nødvendig fremover. Det er nå den virkelige jobben begynner med å gjennomføre mye av det som vekslende politiske flertall ikke nødvendigvis har gjort nok med. Vi har alle ansvar, og vi må ta det ansvaret. Dette er en begynnelse på det.

Avslutningsvis vil jeg derfor advare mot at disse debat-

tene, når vi har mange av dem, ikke munner ut i at man kun sier: Det er viktig med styrket og bedre beredskap. For det koster! Vi trenger å vite hvilke reelle kapasiteter vi har, hva vi trenger, og hva det koster. Terrortruslene blir ikke mindre. Samtidig blir også klimautfordringene større. Varmere, villere vær, kombinert med åpne grenser og økt terrortrussel, skaper store utfordringer. Vi må kanskje stikke fingeren i jorda og tenke på hva vi har av reelle muligheter for å få gjort noe med dette. Den debatten skal vi ta på et annet tidspunkt. Men det er viktig at vi alle har det i bakhodet når vi på en rekke felt eventuelt lover hva vi skal gjøre fremover.

Helt avslutningsvis: Samholdet vi hadde politisk, og i folket, etter 22. juli, var flott, det var vakkert, og det var verdig. Både det politiske Norge og nordmenn flest besto en viktig prøve. Å gjennomføre de 14 forslag til vedtak som vi kommer til å stemme for her i dag, er neste prøve for oss som politiske myndigheter, men også for hver enkelt. For det å skape et tryggere samfunn handler ikke bare om politiske vedtak, det handler om å skape trygge mennesker i trygge hjem – mennesker som føler tilhørighet, mennesker som bryr seg om hverandre, mennesker som følger med i hverandres liv, og mennesker som er engasjert utover det at tv-en virker. Vi er avhengige av mennesker som ser naboene sine, som ser når barn er i faresonen, og som ser at skoleelever faller utenfor, for vi kan risikere at vi utvikler nye terrorister, og da er det uinteressant om det er en religiøst fundert terrorisme, eller om det er en annen form for mistillit til storsamfunnet. Det viktigste er at vi skaper trygge mennesker i trygge hjem, sånn at vi er sikre på at vi gjør alt vi kan for å forhindre noe lignende som det som skjedde 22. juli.

Jeg tar med dette opp de forslag som Høyre står enten alene om eller sammen med andre om.

Presidenten: Representanten André Oktay Dahl har tatt opp de forslagene han refererte til.

Akhtar Chaudhry (SV) [10:54:55]: La meg først takke daværende justisminister og daværende forsvarsminister for grundige, reflekterte og gode redegjørelser.

De redegjørelsene vi i dag behandler, tar for seg det mest alvorlige terrorangrepet på norsk jord etter annen verdenskrig. Den 22. juli 2011 vil bli husket som en svart dag i nasjonens historie: Mange mennesker mistet livet, mange ble skadet, og mange mistet sine kjære.

Samtidig viste hendelsen hvilke kvaliteter vi som folk, og våre hjelpe- og nødetater, besitter. Jeg vil berømme politiet, helsevesenet, Forsvaret og andre nødetater og offentlige ansatte, i tillegg til de frivillige organisasjonene og mange enkeltpersoner som bidro på eget initiativ – noen med fare for eget liv. I tillegg vil jeg takke ansatte i departementene – i særdeleshet i Justisdepartementet, som ble rammet hardt, og flere medarbeidere mistet livet. Likevel klarte de, sammen med statsministeren, å gjøre lederjobben som tilfalt dem i en krevende tid.

Etter at terrorangrepet var et faktum, viste nasjonen seg fra sin beste side. Der én mann viste hat, viste hele nasjonen varme, empati, rausket og samhold.

Jeg vil her også takke Kirken og Islamsk Råd Norge som viste ekstraordinær rausket og varme. Komiteen skriver i sine enstemmige merknader:

«Komiteen viser til at etter 22. juli har Mellomkirkelig råd for Den norske kirke og Islamsk Råd Norge sammen definert et sett kjennetegn på religiøs ekstremisme og utarbeidet en verktøykasse som menigheter og moskeer kan benytte seg av i arbeidet med å identifisere og motarbeide religiøst motiverte trusler, vold og annen ekstremisme. Komiteen vil understreke betydningen av at religiøse ledere fremholder at terror og voldsbruk er etisk uakseptabelt. Komiteen viser til Den norske kirkes og andre tros- og livssynsorganisasjoners mangeårige arbeid med religionsdialog som gir en særegen mulighet til å bidra til tillitsskapende arbeid mellom trossamfunn og folkegrupper i Norge. Disse gode relasjonene er viktige for holdningsskapende arbeid innad i kirken og i andre tros- og livssynsorganisasjoner, samt for bygging av vennskap, solidaritet og samhørighet med mennesker som tilhører andre tros- og livssynssamfunn.»

Det er viktig å ta forebygging av ekstremisme og voldelig radikaliserings på alvor. Den 22. juli viste at ekstremisme og radikaliserings kan gi seg katastrofale utslag dersom vi ikke klarer å forebygge eller avsløre det på et tidlige stadium. Den beste tilnærmingen er selvsagt et samfunn hvor fellesskap settes foran egoisme, hvor det satses på en god oppvekst, gode barnehager, en god, inkluderende fellesskole som er fri for mobbing, og som fungerer som arena for sosial utjevning, mobilisering og integrasjon, uavhengig av barnets sosiale bakgrunn, språk, religion, etnisitet og hudfarge. Et godt og inkluderende oppvekstmiljø er viktig for å forhindre marginalisering.

Jeg er helt enig med statsminister Jens Stoltenberg i at vårt svar på dette angrepet, og på ekstremisme og voldelig radikaliserings, er mer demokrati og mer åpenhet, men aldri naivitet. Derfor er det gledelig at en enstemmig komité ønsker en ekstern gjennomgang av PST og vil styrke virksomheten. Her er regjeringen og Stortinget helt på linje.

Justisministeren påpeker i sin redegjørelse at ekstremisme, voldelig radikaliserings og terror er et internasjonalt fenomen. PST har også påpekt en rekke ganger i sine åpne trusselvurderinger at enkelte nordmenn reiser til utlandet for å få inspirasjon og trening til terror. Derfor sier komiteen enstemmig at bekjempelse av terror, i samarbeid med internasjonale aktører, skal prioriteres. I en enstemmig merknad i innstillingen fra komiteen står det:

«Komiteen viser til justisministerens redegjørelse hvor han sa:

«slik jeg ser det er det helt avgjørende med gode arbeidsformer og analyser (...), samt et godt nasjonalt og internasjonalt samarbeid med alle relevante aktører.»»

Komiteen viser videre til PSTs åpne trusselvurdering for 2012, hvor det står:

«personene i de ekstreme islamistiske nettverkene er involverte i aktiviteter av mer operativ karakter enn tidligere. Flere av disse personene reiser til konfliktområdene for å få trening, kamperfaring og møte internasjonale kontakter. Slike opphold kan påvirke den enkel-

tes ønske og evne til å planlegge terrorhandlinger her i landet.»

Videre sier komiteen:

«Komiteen tar PST sin bekymring og justisministerens utfordring «til bred debatt om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme» i et «godt og nasjonalt og internasjonalt samarbeid med alle relevante aktører» på alvor og understreker betydningen av at arbeidet knyttet til tilsyn, informasjon, kontakt med relevante aktører og deltakelse i nasjonale og internasjonale fora også i tiden fremover skal ha prioritet.»

Når vi sier at vi ikke skal være naive, betyr det at statens maktapparat, politi og PST skal og må få de ressursene de trenger for å gjøre en god jobb. Vi skal selvfølgelig diskutere om lovhjelmene er tilstrekkelige. Samtidig er jeg helt enig med daværende justisminister, som i redegjørelsen sa at personvern, frihet og trygghet for borgerne må debatteres under ett, og man må alltid spørre seg om dagens metoder er utnyttet tilstrekkelig før man innfører nye bestemmelser.

SV er tilfreds med at en enstemmig komité ber regjeringen om en gjennomgang av «skyting pågår»-instruksen.

Helikopter er et viktig verktøy for å forebygge, men særlig for å håndtere kriminalitet når den skjer. Det er naturlig for politiet har en helikopterbase som kan brukes for å få helikopter i aksjon uten unødvendig opphold. SV er derfor enig og ber regjering å få fortgang i å finne egnet tomt for en helikopterbase i Oslo.

Oftene, overlevende og pårørende skal ivaretas på en god og verdig måte. Jeg er glad for at et enstemmig storting sammen med regjeringen har engasjert seg i dette. Her vil jeg vise til at det er foreslått flere endringer i voldsoffererstatningsordningen som nå er til behandling i justiskomiteen.

La meg avslutte med å takke komiteen – alle medlemmer fra både posisjon og opposisjon – for å ha jobbet konstruktivt og framtidsrettet. Her viste komiteen seg sitt lederskap verdig. Nettopp denne innstillingen gjorde at komiteen har klart å bli enig om de viktigste tiltakene.

Jenny Klinge (Sp) [11:03:35]: Det vi alle ønsker for kvarandre, for ungane våre og for oss sjølve, er å leve i eit fritt og trygt samfunn. Landet vårt er på veldig mange måtar både fritt og trygt, heldigvis. Det er det også etter dei to fryktelege terrorangrepa den 22. juli i fjor. Men mykje har likevel vorte endra. Det handlar om korleis vi tenkjer om fenomenet terrorisme, om beredskap og – ikkje minst – om fellesskap. Følelsen av det nasjonale fellesskapet, som manifesterte seg i rosetoga, trur eg er noko dei fleste av oss vil bere med seg i hjartet sitt vidare.

Ei stor mengd menneske sit att med traume, sorg og sakn. Det er terroristen som er skuld i alt dette, det må vi halde fast ved. Men det viste seg den skjebnesvangre dagen at mykje vi trudde skulle fungere ved beredskaps-systema våre, svikta.

Mange av dei tinga som svikta, hadde ikkje følgjer for omfanget av katastrofen, men kunne ha hatt det ved andre typar terroraksjonar og andre typar alvorlege hendingar. Derfor er det ein stor jobb som blir gjort, og som

skal gjerast, for å sikre at vi har ein langt betre beredskap framover.

Ein samla komité har gjort framlegg om 14 tiltakspunkt for å gjere samfunnet vårt tryggare. Eg er glad for at desse framlegga ikkje går ut på å gjere samfunnet vårt meir lukka. Det er viktig at Noreg framleis skal vere eit land som tek utgangspunkt i at dei aller fleste av oss er overvegande gode menneske som ikkje er i stand til å utføre store ugjerningar. Vi vil såleis ikkje opne for massiv overvaking av norske borgarar.

Samstundes må vi sørge for at PST har reelle moglegheiter og ressursar til å oppdage og oppklare terrorplanlegging og terrorhandlinger. Komiteen står attom det justisministeren har peika på, om at ein bør vurdere og debattere omsynet til personvern, fridom og tryggleik for borgarane under eitt. Justisdepartementet arbeider med eit høyringsnotat som omhandlar eventuelt å kriminalisere såkalla soloterrorisme.

Saksordførar Hareide gjorde god greie for dei framlegga som komiteen står samla om. Derfor skal eg ikkje nemne alle, men vil trekkje fram enkelte.

Dei to første framlegga omhandlar politiet og samarbeidet mellom lensmannskontora og andre lokale aktørar, som barnevernet, skular, helsevesenet og andre for best mogleg å kunne forebygge kriminalitet.

Komiteen ber regjeringa finne betre måtar å styrkje lokalt kriminalitetsforebyggjande arbeid på for dermed å kunne styrkje samfunnsberedskapen. Eg meiner dette ikkje kan understrekast nok.

Vi må ha system som gjer at vi betre handterer alvorlege handlingar når dei skjer, for så å sikre at omfanget av katastrofar blir minst mogleg. Likevel må vi aldri gløyme at lokalt politi – som kjenner folk, og som folk kjenner – kan hindre unge menneske i å utvikle seg til lovbrytarar og ugjerningsmenn.

Dette forebyggjande arbeidet er vanskeleg, om ikkje umogleg, å måle resultatet av. Men når vi høyrer om dei ulike eksempla på korleis lokalt politi tenkjer og handlar, forstår ein at her er det snakk om dedikerte polititene- menn og polititene- kvinner som forstår kor viktig rolle dei spelar. Lukkast desse, får vi færre alvorlege hendingar å handtere, og vi sparar liv.

Politiet trengst i heile landet for betre å kunne samhandle med andre lokale aktørar som jobbar med og følgjer opp barn og unge. Vi skal ha ei stortingsmelding om ei resultatreform i politietaten i løpet av året. Verdien av nærpolitiet må vere eit viktig aspekt ved dette arbeidet.

Samhandlinga mellom politiet og Forsvaret er tema i to andre framlegg frå komiteen. Der er det viktig med klare grensedragningar, men det er fullt mogleg å ha klare, ryddige grenser samtidig som vi vidareutviklar og betrar samhandlinga mellom desse to etatane.

Heimevernet er ein lokal aktør som vi også nemner. Eg vil understreke verdien av det og håper vi skal vere einige om å behalde også Heimevernet som ein sterk aktør i den sivile beredskapen framover.

At gjerningsmannen var etnisk norsk, gjorde reaksjonen etter terroraksjonane annleis enn om det t.d. hadde vore valdelege islamistar som stod attom. I staden for trus-

selen ved innvandring var det verdien av kulturelt mangfold som vart kasta lys på. Vi var mange som stod side ved side uavhengig av livssyn, kultur og hudfarge for å markere avsky mot ugjerningane og for å vise ein sterk fellesskap for toleranse og demokrati. Det betyr ikkje at vi skal oversjå faren som ekstremisme innan islam også utgjør, men det gjorde oss meir bevisste på at ekstremisme er farleg uavhengig av religiøst og politisk utgangspunkt.

Biletet av presten og imamen som leidde an i ei gravferd saman, gjorde meg rørt og minnte meg på at det er summen av enkeltmenneske sine haldningar og handlingar som avgjer kva retning samfunnet vårt går i, og at toleranse er ei særskilt viktig grunnhaldning.

Ola Elvestuen (V) [11:09:01]: Den 22. juli ble Norge rammet av den verste terroraksjonen i fredstid noensinne. Jeg vil først uttrykke medfølelse med alle pårørende og berørte av denne terroraksjonen.

Statens viktigste oppgave er å ivareta borgernes sikkerhet. Det klarte vi ikke den 22. juli. Vi klarte ikke å forhindre aksjonen, og vi klarte ikke å stanse gjerningsmannen underveis. Det viste seg at vi ikke var godt nok forberedt.

Den 22. juli var det mange enkeltpersoner som gjorde mer enn vi kunne forvente, ja langt mer. Men systemene viste seg ikke å fungere godt nok.

Det er mye å gå inn i fra Stortingets side, som Den særskilte komité har gjort, både når det gjelder responstid, samhandling mellom politi og forsvar og hvordan nødetatene fungerte. Men jeg tror også det er viktig fra komiteens side å anerkjenne alle de enkeltpersoner som gjorde en innsats den 22. juli. Det gjelder innenfor politiet, det gjelder innenfor nødetatene, det gjelder forbigående ved terroraksjonen i Oslo. Spesielt vil jeg nevne dem som var på Utvika camping, og som gjorde en helt spesiell innsats ved å plukke ungdom fra Utøya opp fra Tyrifjorden den 22. juli. Uten deres innsats kunne denne katastrofen blitt enda mye større.

I Venstre er vi glad for at vi har løftet denne saken inn i Stortinget, og at vi får behandlet flere sider av det som skjedde den 22. juli, her i salen. Stortinget har et overordnet systemansvar, og vi mener det var helt nødvendig at Stortinget fikk en egen redegjørelse.

Saksordføreren var innom avgrensingen mellom denne komiteen og 22. juli-kommisjonen. Det er en viktig avgrensing. Jeg deler saksordføreren framstilling. Jeg vil bare tilføye at den debatten vi har i dag, og den innstillingen vi diskuterer, har en viktig funksjon ved å berede grunnen for den debatten som skal komme etter at 22. juli-kommisjonen legger fram sin rapport. Målet må være at Stortinget bidrar til at vi lærer av hva som gikk galt. Vi ser på hvorfor det gikk galt, og ikke minst hvordan vi kan forbedre systemene i årene framover.

Flere før meg har pekt på at det er en enstemmig komité som står sammen om merknader og viktige forslag. Jeg vil trekke fram noen punkter som Venstre mener er spesielt viktige å følge opp. Det første jeg vil trekke fram, er selve mobiliseringen – eller problemene ved mobiliseringen – i de første timene etter angrepet. Komiteen er enig om at varslingsrutinene internt i politiet har et forbedrings-

potensial, og jeg må si meg enig i dette. Én ting er å diskutere hvilke kapasiteter vi har i politi, forsvar og nødetater, og om vi trenger flere ressurser for å forbedre disse. Men et annet spørsmål er hvorfor ikke alle kapasiteter ble brukt eller mobilisert da terroraksjonen var et faktum. I innstillingen fra komiteen påpekes det at det er et godt samarbeid mellom beredskapstroppen og Forsvarets spesialkommando. Det er helt riktig, men jeg tror det er viktig at 22. juli-kommisjonen går nærmere inn på hvorfor Forsvarets spesialkommando likevel ikke ble mobilisert og benyttet, til tross for at man jo forberedte seg umiddelbart etter terroraksjonen i Oslo.

En annen diskusjon som har vært mye oppe, er forholdet til helikopterberedskap. Det er viktig å ha en god helikopterberedskap. Det er også viktig, som regjeringen nå går inn for, å forsterke beredskapen ytterligere med flere helikoptre. Men det hjelper lite med flere helikoptre hvis det ene man hadde, ikke ble benyttet. Det er nødvendig å gå inn og se på hvorfor dette ikke skjedde.

Så vil jeg trekke fram sikring og beskyttelse av utsatte objekter. Den 22. juli var et angrep utført av én person. Det er grunn til å spørre om hva som ville skjedd dersom vi ble rammet av en større, mer organisert terror utført av flere på forskjellige steder samtidig. Jeg tror vi har oppdaget – etter 22. juli – at vi ikke er godt nok forberedt på simultane angrep eller angrep som har stor geografisk utbredelse. Det tok 7 timer og 26 minutter før det kom en anmodning fra politiet om bistand til objektsikring.

I Venstre håper vi nå at det hjelper med en videreutviklet og forsterket overordnet plan som Stortinget ber regjeringen legge fram. Det er mulig det også hadde vært fornuftig å beholde HV-016, som nettopp hadde mange års erfaring med beredskapsøvelser. Meg bekjent kunne de stille klare til operativ innsats i løpet av en time med 25–30 operatører hvor som helst i Oslo.

Jeg mener man også må gå inn i erfaringene fra Øvelse Oslo i 2006, hvor jo mange av de samme svakhetene viste seg, med at Forsvaret ble mobilisert for sent med hensyn til sikring og vakthold. Og da blir det et spørsmål: Tok vi tilstrekkelig lærdom av denne øvelsen i 2006?

Venstre mener også det er nødvendig å se på hele systemet med riksalarm bl.a. innholdet: Hva innebærer riksalarm av mobilisering, er det en mobilisering av alle tilgjengelige ressurser, eller har det en mer begrenset funksjon? Så må man også se på: Hvorfor tok det 77 minutter fra bomben ble sprengt, til riksalarm ble erklært? Det er også nødvendig å gå inn på hvorfor Kripos måtte komme med en anmodning til Oslo-politiet for å få erklært riksalarm. Det er også grunn til å gå inn i: Hva skjedde når riksalarm først ble gitt? Hva skjedde i det enkelte politidistrikt?

Det har vært mye diskusjon om innholdet i «skyting pågår». Jeg skal ikke gå inn på dette. Det er nødvendigvis 22. juli-kommisjonen som må se på hvordan dette fungerte denne dagen, men jeg tror det er grunn til å konkludere med at det uansett er nødvendig å trene, å øve mer, også på prosedyrene omkring «skyting pågår». Her kan det ikke være tvil om hva som er innholdet, og hva som er forventningen i forhold til politiet.

Komiteen har også brukt mye tid og arbeid på Politiets sikkerhetstjeneste. PST fanget ikke opp gjerningsmannen på forhånd, noe som er en bekymring. Venstre ønsker å få mer åpenhet om PSTs ressursituasjon, arbeidsoppgaver, prioriteringer og utfordringer. Prosessen etter 22. juli har vist at det kan være vanskelig å få svar ut av PST, noe jeg mener er uheldig. I etterkant av 22. juli har vi fått lese – riktignok noe motvillig – at PST har fremmet forslag til lovendringer vedrørende terrorlovgivningen og PSTs metodebruk. Venstre skal gå grundig inn i dette ved et eventuelt lovforslag fra regjeringen, men jeg vil allerede nå advare mot å gå for langt når det gjelder å veie metodebruk opp mot grunnleggende friheter og personvern. Vi er ikke kjent med at det er for strenge personvernregler for PSTs arbeid, og Venstre opplever ikke at utfordringen fram til nå har vært det juridiske rammeverket, men at PST har utfordringer med både kapasitet og prioriteringer, er nok mer riktig.

På høringen spurte Trine Skei Grande daværende sjef for PST, Janne Kristiansen, om det var viktigere med utvidede hjemler eller flere personer for å gjøre en god jobb i PST. Kristiansen svarte at PST trenger «både maskiner og mennesker», og dette er sikkert riktig.

Avslutningsvis vil jeg peke på at det er en krevende balanse å sikre et trygt, fritt samfunn og samtidig være forberedt på det verste. Tidligere justisminister Odd Einar Dørum sa at du må tenke på det verst tenkelige minst 5 minutter i uka, men ikke hele tiden. Gjør du det hele tiden, vil du miste forstanden. Gjør du det aldri, kan du ikke være så forberedt som du skal være i krisesituasjoner.

Jeg tror imidlertid at det viktigste vi kan gjøre for å bedre terrorberedskapen i fremtiden, er å øve – øve på «skyting pågår», øve på mobilisering og øve på samhandling og rutiner.

Statsråd Grete Faremo [11:19:22]: Jeg vil takke Den særskilte komité for det grundige arbeidet som er utført i oppfølgingen av justisministerens og forsvarsministerens redegjørelse. Jeg slutter meg til komiteens vurderinger av at vi må trekke lærdom av de grusomme hendelsene 22. juli for å forebygge nye terrorangrep samt forbedre den generelle beredskapen og samfunnssikkerheten. Vår viktigste oppgave nå er å sikre en god grunnberedskap, slik at de rette myndigheter kan iverksette nødvendige tiltak når akuttssituasjoner oppstår.

Jeg merker meg komitélederens understreking av hvor viktig det er å forebygge at noe lignende kan skje igjen, og jeg er glad for hans påpekning av at en bred, forebyggende innsats er helt sentralt for å hindre hat og voldelig ekstremisme. Sammen må vi slå ring om våre demokratiske verdier.

«Det dreier seg om mennesker,» sa representanten Anundsen. Jeg tror han, og jeg, tenker svært mye på ofrene og de pårørende. Jeg tror vi alle tenker på tapene de har lidt, og spørsmålene de sitter igjen med. Komiteens mandat er som kjent å identifisere hvilke tiltak som er nødvendige å iverksette for å øke samfunnssikkerheten på kort sikt – ikke å si noe om de faktiske hendelsene 22. juli.

Regjeringen har iverksatt en rekke tiltak og planleg-

ger også nye for fremtiden. Vi kan således allerede i dag konstatere at slett ikke alt fungerte som det skulle, og jeg ser klare forbedringspunkter ved deler av beredskapen i Norge. For eksempel har vi et system for riksalarm i politiet, som har vist betydelige svakheter, noe Stortinget også påpeker. Målet er å ha et godt fungerende system på plass innen 1. juni, og jeg vil be Politidirektoratet iver sette tiltak for å få et nytt system på plass raskest mulig.

Helikopterberedskapen var nede. Det er gjort mye, men det er fortsatt utfordringer før vi kan si at vi har en akseptabel løsning. Ofrene og de pårørende skal vite at debatten i dag er en viktig del av den politiske prosessen vi må gjennom i arbeidet med å styrke beredskapen og også offeromsorg.

Det er positivt at det er tverrpolitisk enighet om de fleste forslagene. Jeg tror det er viktig at alle gode krefter er med og bidrar i arbeidet med å skape mer trygghet.

I sin redegjørelse i Stortinget 10. november identifiserte daværende justisminister områder for politisk debatt. Komiteen har tatt regjeringens oppfordring og særlig konsentrert seg om tre hovedgrep som den mener at det er nødvendig å iverksette for å styrke beredskapen. For det første: videreutvikle og forsterke en overordnet plan for å forebygge terrorangrep i Norge. For det andre: sikre et tettere samarbeid mellom politi og forsvar og styrke helikopterberedskapen. For det tredje: foreta en ekstern gjennomgang av ressursituasjonen i PST.

Regjeringen har fremholdt at der vi ser forbedringspunkter, var det ingen grunn til å vente med å iverksette tiltak for å forbedre beredskapen. Komiteens forslag er med på å påvirke det videre arbeidet i positiv retning. Jeg vil nå gå gjennom hvordan arbeidet med disse hovedpunktene står.

Når det gjelder planverk, er jeg enig med Stortinget i at det er avgjørende at vi har et klart og godt planverk som regulerer hvordan vi reagerer på terrorangrep. Planverket i Norge baserer seg på NATOs planverk. Vårt nasjonale planverk, nasjonalt beredskapssystem, består av en sivil og en militær del – Sivilt Beredskapssystem og Beredskapssystemet for Forsvaret. Alle departementer og underliggende etater utarbeider beredskapsplaner basert på Sivilt Beredskapssystem. I tillegg finnes det planverk på alle nivåer i forvaltningen. Et viktig planverk i denne forbindelse er Politiets beredskapssystem som er etatens fundament for en effektiv håndtering av ekstraordinære hendelser og kriser. Dette planverket ble revidert like i forkant av 22. juli i fjor.

For regjeringen, som for Stortinget, er det helt avgjørende at det overordnede planverket er tilpasset det trusselbildet og de utfordringene vi står overfor i dag. I praksis mener jeg det betyr at planverket må være forankret i PSTs trusselvurdering og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskaps nasjonale risikobilde. Derfor har vi iverksatt en gjennomgang av Sivilt Beredskapssystem. Jeg vil i denne forbindelse særlig forsikre meg om at det utarbeides nødvendige tiltak knyttet til terrorbekjempelse, slik Stortinget etterspør.

Som svar på Stortingets forslag om en overordnet og forsterket plan vil regjeringen også vurdere om det i til-

legg er behov for å utarbeide en overordnet instruks for beredskapsplanverket. Slik kan vi sikre et godt samarbeid og klare ansvars- og kommandolinjer mellom sivil og militær side, og mellom de forskjellige nivåer i forvaltningen, når en krise oppstår.

Også når det gjelder styrket sivilt-militært samarbeid, er arbeidet i gang. Forsvarets ressurser må kunne trekkes på hurtig og effektivt, dersom politiet anmoder om bistand. Forsvarsdepartementet vurderer i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet – slik komiteen etter spør i sitt forslag nr. VI – behovet for eventuelle endringer i bistandsinstruksen, bl.a. om prosedyrene knyttet til bistand kan gjøres enda mer effektive. De formelle rammene for Forsvarets støtte til politiet må være tydelige. Vi må være trygge for at våre soldater ikke brukes vilkårlig mot landets egne innbyggere. Men innenfor disse rammene trenger vi smidige ordninger som legger til rette for aktiv søken etter samarbeid når kriser oppstår, både fra Forsvarets og politiets side.

Det er også behov for bedre gjensidig informasjonsutveksling mellom politiet og Forsvaret om tilgjengelige ressurser og at det finnes gjensidig kompetanse i begge etater om den andres kapasiteter. På bakgrunn av komiteens innstilling vil jeg i samarbeid med forsvarsministeren vurdere en videreutvikling av liaison-ordningen mellom politiet og Forsvaret.

Et annet ledd i dette arbeidet kan være, slik Stortinget etter spør i forslag nr. VII, bevisstgjøring blant politiledere om hvilke aktuelle ressurser Forsvaret besitter som det kan være nødvendig å trekke veksler på under en krise. Dette spørsmålet vil bli fulgt opp av Justis- og beredskapsdepartementet. Regjeringen legger fram samfunnssikkerhetsmeldingen og Forsvarets langtidspan denne våren. I begge dokumentene vil Forsvarets bistand til det sivile samfunn i akutte krisesituasjoner stå sentralt. Stortinget har gjennom Den særskilte komité lagt viktige føringer for disse dokumentene.

Vi har styrket helikopterberedskapen. Forsvaret gjenopprettet militær beredskap med to Bell-helikoptre på Rygge for raskere å kunne yte politiet transportstøtte. Denne avtalen løper til 1. august i år. Jeg samarbeider med forsvarsministeren om å sikre en framtidig helikopterberedskap, slik Stortinget etter spør. Vi har også klargjort retningslinjene for bruk av Sea King-redningshelikoptrene for å sikre at politiet får transportstøtte i tidskritiske situasjoner. Dette innebærer en betydelig forbedring av transportstøtten og redusert responstid for politiet over hele landet. Regjeringen prioriterer dessuten arbeidet med å etablere et nytt beredskapssenter for politiet i Oslo. Jeg mener det er viktig for responstiden at våre mest operative beredskapsstyrker sikres fasiliteter som gir bedre ressursutnyttning, raskere utrykningstid og bedre treningsforhold.

Når det gjelder mandat og rammer for en ekstern gjennomgang av ressurs-situasjonen i Politiets sikkerhetstjeneste, vil dette bli avklart i løpet av kort tid. Arbeidet planlegges gjennomført og sluttført i løpet av året. Det er avgjørende for vår sikkerhet at vi har en tjeneste som står rustet til å utføre sitt samfunnsoppdrag på en god måte. En ekstern og uhildet gjennomgang vil gi oss svar på om

ressurs-situasjonen og kompetansen i PST er tilfredsstillende – særlig i et forebyggende perspektiv, slik Stortinget etter spør. Stortinget vil bli orientert om arbeidet på en god måte.

Det gleder meg også at komiteen i forslag nr. I og II vektlegger viktigheten av det forebyggende arbeidet, at vi må inn på et tidlig tidspunkt og forhindre at ekstreme holdninger omsettes i voldelige handlinger. Det er også hovedmålet for regjeringens handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Planen har navnet Felles trygghet – felles ansvar.

Det er viktig å huske at hendelsene den 22. juli ennå ikke er fullt ut klarlagt. Evalueringene av berørte politidistrikters, særorganers, Politidirektoratets og PSTs innsats legges fram om kort tid. De kan gi behov for nye tiltak. 22. juli-kommisjonen legger fram sin rapport 10. august. Den vil gi også rom for bred debatt, og ytterligere tiltak kan være aktuelt.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Åse Michaelsen (FrP) [11:29:48]: I Forsvaret skjer den operative ledelsen fra Forsvarets operative hovedkvarter, FOH, som er det norske forsvarets fellesoperative overkommando, og som har ansvaret for å lede og samordne alle nasjonale og internasjonale militære operasjoner. Politiet har ikke et sentralt, nasjonalt operativt ledelsesapparat, kun 27 selvstendige politidistrikt med sine respektive uavhengige politimestre. Noen vil påstå at Politidirektoratet vil kunne utøve denne funksjonen, men det vil i så fall – til dels – være under ledelse av byråkrater, kanskje uten den nødvendige operative ledelseserfaringen.

General Eisenhower sa: «Plans are nothing; planning is everything». Det var også statsråden opptatt av i sitt innlegg.

Vil statsråden vurdere en mer samordnet operativ ledelsesstruktur for politiet?

Statsråd Grete Faremo [11:30:51]: Dagens system for å håndtere kriser, ulykker og andre alvorlige situasjoner bygger på prinsippene likhet, nærhet og ansvar. Med andre ord: De som har ansvaret for en situasjon i det daglige, vil også ha det om noe ekstraordinært inntreffer.

Det er viktig for oss å ta en grundig diskusjon om hvordan vi skal håndtere kriser – store og små. Jeg vil invitere Stortinget til en diskusjon om dette i den forestående samfunnssikkerhetsmeldingen. Når vi ser hvordan de ulike krisene har vært gjennom 2011 – det har vært flom, det har vært orkan, og det har vært terror – er det også viktig å ta med seg den verdien som ligger i tung lokal kunnskap om noe skjer.

André Oktay Dahl (H) [11:31:59]: Det er nettopp det spørsmålet handler om fra Høyres side, om lokalt arbeid for å forebygge terrorisme. Da henleder jeg oppmerksomheten på komiteens forslag til vedtak I og II om evaluering av politirådene og SLT-samarbeid.

Kan statsråden anslå et noenlunde tidsperspektiv for når vi kan forvente disse evalueringene ferdigstilt?

Statsråd Grete Faremo [11:32:26]: Vi jobber nå med planen for hvordan vi skal sikre en best mulig oppfølging av forslagene som vedtas her i dag. De vil være helt sentrale premisser for det arbeidet som vi allerede har på gang når det gjelder f.eks. politiets resultatreform. Det er naturlig å vurdere om vi best kan følge det opp gjennom den meldingen. Tiltak både før og i etterkant av Bech Gjörvik-kommisjonens framstilling og etterfølgende behandling av den i Stortinget kan også være aktuelt.

Geir-Ketil Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Knut Arild Hareide (KrF) [11:33:21]: Eg vil takke statsråden for innlegget, som eg opplever er ei god oppfølging av det som komiteen ber om gjennom vedtaka. Eit av forslaga til vedtak frå komiteen er å be regjeringa leggje fram for Stortinget ein vidareutvikla og forsterka overordna plan for å førebyggje og handtere moglege terrorangrep i Noreg. Statsråden sa òg i sitt innlegg at slett ikkje alt fungerte som det skulle. Komiteen har vore særleg oppteken av det som går på koordinering, samordning, og derfor har me òg vore opptekne av det overordna perspektivet.

Mitt spørsmål til statsråden er: Kan statsråden bekrefte at det overordna perspektivet vil vere med i det vidare arbeidet? Og: Når ser ho moglegheit for at dette arbeidet kjem til Stortinget?

Statsråd Grete Faremo [11:34:21]: Jeg ser dette som en helt sentral utfordring som vi må finne måter å løse, om mulig, på en bedre måte enn vi gjør i dag – både gjennom, som jeg nevnte i mitt innlegg, en ny instruks og også gjennom hvordan vi øver og forbereder oss på å takle ulike krisesituasjoner. Jeg tror alt fra det trusselbildet og den scenariotenkningen som nå utvikles i DSB, til PSTs trusselbilde kan være med på å sikre at vi står bedre forberedt gjennom det daglige arbeidet, samt hvordan vi øver sammen med Forsvaret.

Ola Elvestuen (V) [11:35:30]: Forsvaret og politiet skal og må ha helt ulike, klart definerte roller. I et lite land som Norge er det samtidig en felles beredskap mot terror som ligger i forsvar og politi. Forsvarets sikkerhetskommando sammen med beredskapstroppen trener og er anlagt for å bekjempe terror. Jeg er glad for at statsråden går inn og vil se på hvordan bistandsinstruksen fungerer. Det er viktig at den benyttes raskt ved behov, men det er også viktig at den har en politisk forankring, for det å benytte Forsvaret, selv ved disse hendelsene, er alvorlig.

Vil statsråden også se på den politiske forankringen av bistandsinstruksen, at den ikke virker forsinkende når det er behov for å få til en rask koordinering?

Statsråd Grete Faremo [11:36:32]: Jeg er sikker på at forsvarsministeren vil komme nærmere tilbake til bistandsinstruksen og hvordan den selvsagt er forankret i dagens lovverk og Grunnloven. Det er sentralt at vi har trygge rammer for hvordan politiet kan trekke på bistand fra Forsvaret, og de ulike formene for bistand er det derfor

knyttet tydelige fullmaktsforhold til – f.eks. kan ikke håndhevelsesbistand gis fra Forsvaret uten at det er gitt ettertrykkelig politisk tillatelse til det. Har man trygge former rundt hvordan man kan trekke på bistand, tror jeg vi sammen kan jobbe for å få fram mer effektive samarbeidsløsninger. Det er bl.a. derfor vi også tar sikte på å se på f.eks. liaison-ordningen, som er viktig for det.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Anna Ljunggren (A) [11:37:54]: Jeg vil begynne med å takke komiteen for at vi i arbeidet i komiteen og så langt i denne debatten har ført en verdig debatt.

22. juli rammet det politiske Norge hardt. Regjeringskvartalet ble bombet, og politisk ungdom på sommerleir ble skutt på. Erfaringen vi gjorde som nasjon, styrker viljen til sammen å finne løsninger for framtiden.

I justisministerens redegjørelse 10. november i fjor ble det skissert sju punkter som han mente burde være gjenstand for politisk debatt i tiden framover. Disse områdene er fulgt opp av komiteen.

Det sjuende området er omsorg og oppfølging av ofre og pårørende. Mange av oss i denne salen kjenner til de store utfordringene omsorgen for ofre og pårørende representerer. Vi har trøstet, vi har vært oppsøkende, og vi har vært i kontakt med hjelpeapparatet. Men ikke minst har vi vært medmennesker. Oppfølgingen de får, er noe som angår både nasjonen og oss som enkeltmennesker. Kommunene har ansvaret for oppfølgingen av de berørte. Gjennom Helsedirektoratet har de berørte kommunene fått råd om hvordan de skal håndtere oppfølgingen.

Vi kan ikke legge skjul på at oppfølgingen har vært og er svært varierende fra kommune til kommune. Det er 56 kommuner som er berørt. I tillegg er det mange av de berørte ungdommene som flytter på seg gjennom jobb og studier. Det er derfor veldig utfordrende å gi tett oppfølging til den enkelte. Det er likevel viktig at kommunene strekker seg langt for å følge opp de berørte, spesielt i den tiden vi nå går inn, når rettssaken begynner.

Det finnes ingen fasit for hvordan vi mennesker reagerer på en traumatisk hendelse. Noen sliter de første ukene eller månedene i etterkant, og for noen vil det ta år før livet gradvis blir normalt – hvis det blir det. For andre igjen kan reaksjonene komme senere i livet – kanskje ved at man igjen opplever et psykisk traume.

Kommunene har fått og skal få bistand fra de regionale ressursentrene for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Kommunene skal tilby de rammede en fast kontaktperson og gjennom denne bidra til at den enkeltes behov fanges opp. Komiteen fremmer i dag et felles forslag om at regjeringen gjennomgår erfaringene fra ordningen med fast kontakt for ofre og pårørende i forbindelse med en krise. I tillegg ber vi regjeringen vurdere om ordningen skal utvides til å bli en generell ordning for kommunene.

Fastlegeforskriften er for tiden under revidering – dette som et ledd i innføringen av Samhandlingsreformen. Fastlegene skal pålegges å ta kontakt med pasienter som de kjenner til har vært utsatt for et psykisk traume. Gjennom fastlegene skal berørte følges tettere opp. Etter 22. juli ble

fastlegene bedt om å ta kontakt med pasientene, og det er grunn til å anta at dette også skjedde. Gjennom å forskriftfeste det vil det automatisk skje også ved mindre kriser lokalt eller nasjonalt i framtiden.

Komiteen fremmer også forslag der vi ber regjeringen iverksette nødvendige tiltak for å forbedre informasjonen til pårørende i en krisesituasjon. Mange i tillegg til meg selv brukte sosiale medier for å få oppdateringer om hva som skjedde med våre kjente. Mange pårørende, spesielt venner av ungdom på Utøya, fikk all informasjon gjennom sosiale medier. Det er lett at infoen her blir rå og usensurert. Mange satt oppe hele natten og ventet på oppdatering fra en av sine beste venner. Vi lever i et samfunn der informasjonen fort blir tilgjengelig for alle. Dette kan også ha negative konsekvenser.

Da bomben gikk av i regjeringskvartalet, var det 250 på jobb i de departementene som ble berørt. I tillegg var det ca. 75 på gaten rundt bygningene. På Utøya var det samlet 564 ungdommer til politisk verksted – eller sommerens vakreste eventyr, som vi i AUF kaller det. Åtte ble drept i bombeangrepet i regjeringskvartalet, og 69 ble drept på Utøya. Mange ble skadet, og mange ble skutt.

Jeg har møtt flere av dem som ble rammet, bl.a. Viljar Hansen fra Longyearbyen. Han ble skutt fem ganger og lå i koma i seks dager. Få hadde trodd at han skulle feire sin 18-årsdag, men 4. august i fjor feiret han den – mot alle odds. Viljar er i dag tilbake i Longyearbyen. Han har nylig vært noen uker på Sunnaas til oppfølging og har bl.a. fått satt inn et kunstig glassøye. Arrene etter skuddene som gikk gjennom hodet, blir svakere for hver måned som går, men Viljar vil alltid ha synlige skader etter skuddene som traff ham på Utøya.

Ikke alle som ble rammet, vil ha synlige arr, men de vil alltid være preget av det som skjedde. Arrene er der selv om de ikke er synlige. Vi som samfunn vil bære med oss hendelsene inn i framtiden. Derfor har det vært viktig at Stortinget raskt kom på banen og satte ned en komité som har resultert i 14 felles forslag for å trygge og sikre beredskap, sikkerhet og rutiner for informasjon.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [11:43:12]: 22. juli var dagen da Norge stoppet opp og ble endret. Det var dagen da et lite land viste styrke, samhold og omsorg, da politiske skillelinjer ble forent for å verne om hverandre og demokratiet, og da vi fikk se hvor sårbart et åpent samfunn er. Ikke minst så vi i tiden etter at ungdom sluttet opp om politikk og demokrati ved i stort antall å velge å engasjere seg i politiske organisasjoner.

Likevel ga 22. juli oss kunnskap om at vi ikke var godt nok forberedt på angrep innenfra, og at våre systemer ikke var dimensjonert og tilstrekkelig klargjort for å motvirke og håndtere en slik situasjon. Den regjeringsoppnevnte 22. juli-kommisjonen vil gå nærmere i detalj i sin gjennomgang av beredskapssystemene og sine forslag til forbedringer, men allerede nå er det etter statsrådenes redegjørelser rom for å trekke noen konklusjoner. Stortingets særskilte komité har behandlet statsrådenes redegjørelse og avdekket svakheter i vårt beredskapssystem. Det

er viktig at disse hullene raskt blir tettet for å sikre oss mot mulige fremtidige episoder.

Jeg skal knytte noen kommentarer til de funn vi har avdekket rundt politiet. Der er det avdekket en rekke forbedringspunkter, som komiteen har identifisert gjennom både redegjørelsene, høringene og sitt øvrige arbeid.

Politiet må være rustet til å agere raskt og håndtere flere scenarioer samtidig. Politiet må ha utstyr og personell som kan håndtere ekstreme situasjoner. Ytterligere investeringer hos politiet er påkrevd, og ikke minst må vi stille spørsmål ved om politiet bruker eksisterende ressurser godt nok.

IKT-situasjonen må snarest løses, og nødnett må få plass. Politiets organisering må gjennomgås. Er politiet godt nok organisert? Politiet må ha tilgang til tilstrekkelig med transportmidler, herunder helikopterkapasitet og båter. Polititjenestemenn må raskt kunne gå inn i skarpe situasjoner for å få kontroll og ta ut gjerningspersoner. Det er grunn til å tro at operativ uteleder må kunne ta beslutningen om bevæpning og eventuell aksjon. Politiet må raskt be om bistand fra andre etater, som Forsvaret, dersom situasjonen tilsier det.

Systemet med riksalarm må trimmes og fungere etter intensjonene. Politiets sikkerhetstjeneste må gjennom en ekstern evaluering og gjennomgang. Politiets sikkerhetstjeneste må ha nok ressurser til å kunne få utført sin oppgave på en god nok måte. Og ikke minst: Kvaliteten på ledelsen er helt avgjørende for kvaliteten på tilstanden i etaten og for rask og riktig håndtering av situasjoner.

Responstid er helt avgjørende for hele politiets virksomhet og håndtering av situasjoner, og ikke minst må instruksjonen om «skyting pågår» trimmes og tydeliggjøres overfor de tjenestemenn den gjelder. Totalt sett viser dette, og de forslag som både opposisjonen og komiteen samlet har fremmet, at det er en rekke forbedringspunkter. Jeg regner med at regjeringen kommer tilbake med saker i Stortinget hvor mange av disse punktene er berørt, og at justiskomiteen og Stortinget får rikelig anledning til å behandle disse punktene ved en senere anledning.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:48:20]: For dem av oss som ikke var direkte berørt den 22. juli, er det fortsatt vanskelig å begripe omfanget av de lidelsene som ofre, pårørende og etterlatte går igjennom. Vi må bare prøve å være medmennesker så godt vi kan, og som politikere er det vårt ansvar å trekke lærdommer fra 22. juli og bruke dem til å forbedre svakheter ved samfunnets beredskap.

Jeg slutter meg til den rosen som representanten Elvestuen kom med av alle dem som var på jobb i nød- og beredskapsetatene den 22. juli og dagene etter, og ikke minst alle de andre menneskene som utviste et helt ekstraordinært personlig mot i møte med en kritisk situasjon.

Jeg vil også slutte meg til det representanten André Oktay Dahl sa om at det å styrke beredskapen har en kostnad. Beredskapen blir ikke bedre av at vi snakker om å styrke den, den blir bedre av at vi prioriterer å gjøre noe med den.

Mye har blitt sagt i tida etter 22. juli om behovet for helikopterberedskap og løftekapasitet for politiets bered-

skapstropp og for Forsvarets spesialkommando, FSK. Jeg deler mange av de synspunktene som er blitt framført.

Det er imidlertid viktig at vi husker på sammenhenger og konsekvenser av de vedtak vi fatter. I Afghanistan er Norwegian Aeromedical Detachment, NAD, en helt avgjørende innsatsfaktor både for norske og allierte styrker og for stridende og sivile afghanere som blir skadd. Men når det sendes helikoptre til Afghanistan, vil det nødvendigvis være færre helikoptre i Norge. Det får også betydning for kapasiteten.

Den særskilte komité har i sitt forslag til vedtak brukt formuleringen «den militære helikopterberedskapen på Rygge videreføres». Den er altså definert som en administrativ støtte. Jeg mener det er en klok tilnærming. Det er for tidlig å konkludere med om helikopterberedskapen på Rygge skal gjøres permanent. Avstanden fra Rygge til både Rena og Oslo er nokså betydelig. Andre løsningsalternativer kan være å vurdere løftekapasiteter for FSK og beredskapstroppen samlokalisert med avdelingene.

Bistandsinstruksjonen inneholder prosedyrene for når politiet anmoder Forsvaret om bistand. Det er ingen politisk uenighet om at Forsvarets ressurser, både personell og materiell, skal kunne brukes i fredstid. Det må også ligge et identifisert sivilt behov til grunn for dette. Forsvaret har mannskap og materiell som er godt egnet for sivilt bruk i mange tilfeller.

Etter Høyres mening er det avgjørende at slik bruk har nødvendig legitimitet og legalitet, og Stortinget bør på generelt grunnlag vurdere hvilke grenser som bør fastsettes for bruk av militære ressurser og militær makt i forbindelse med sivile oppdrag. I ytterste konsekvens kan det ved slike oppdrag bli nødvendig å bruke makt overfor sivile borgere. Grensene for maktanvendelse fra Forsvaret overfor sivile må på sjølstendig grunnlag vurderes av Stortinget. For Høyre er det viktig at rammene Grunnloven § 99 andre ledd setter for bruk av Forsvaret i fredstid, diskuteres prinsipielt. Vi har derfor et forslag om at regjeringa skal fremme forslag til lovvedtak om fastsettelse av grensene for bruk av militær makt overfor sivile borgere i fredstid.

Jeg vil også understreke hvor viktig det er at gjennomgangen av bistandsinstruksjonen ferdigstilles så raskt som mulig. Men kanskje enda viktigere enn en eventuell endring av ordlyden er endring av den kulturen som ligger til grunn for bruken av bistandsinstruksjonen. Det er ingen grunn til at dette ikke skal kunne gjennomføres uavhengig av 22. juli-kommisjonen.

Vi må forvente at angrep som rammer landet, kommer både plutselig og voldsomt. I de innledende fasene er det vanskelig og av og til nærmest umulig å si med sikkerhet hvem som står bak, og hva som er det endelige formålet.

Bomben mot regjeringskvartalet 22. juli kunne vært starten på et større angrep mot Norge fra en fiende utenfor våre grenser. Det er verdt å minne om at Forsvaret og den enkelte militære sjef har et sjølstendig ansvar, en rett og en plikt til å reagere proaktivt. Basert på dyrekjøpte erfaringer da Norge sto under væpnet angrep fra en ytre fiende, kom den såkalte plakaten på veggen, kgl. res. av 10. juni 1949.

I vår tid hvor skillet mellom trusler med opphav hjemme og ute nærmest er utvisket, hvor alle fiender kan ten-

kes å bruke terrorismens asymmetri til å ramme sivile bevisst og vil kunne søke å skjule sitt opphav, er det viktig å understreke at dette ansvaret fortsatt gjelder.

Læring skjer gjennom trening. De skarpeste enhetene i både forsvar og politi har et tett og godt samarbeid, og det er viktig at det samarbeidet også utvikles til å gjelde alle nivåer.

Flere har omtalt regjeringas varslede gjennomgang av forholdet mellom Sivilforsvaret, Heimevernet og politi-reserven. For Høyre er det avgjørende at Heimevernet beholder en spiss operativ kapasitet og er dimensjonert for militære oppdrag. Likevel er det med interesse vi ser på alle forslag som kan bidra til å styrke beredskapen i et land som er stort, som har en utfordrende geografi, og som ikke har kapasitet til å bygge opp parallelle strukturer som skal kunne håndtere lignende krisesituasjoner.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:53:42]: Det er en ufattelig trist bakgrunn for den saken vi behandler, og det har flere av innleggene også igjen minnet oss om.

Jeg vil starte med å takke komiteen og komiteens leder for et godt arbeid, som har involvert Stortinget på en verdig måte i den første formelle behandlingen av en helhetlig sak knyttet til terrorangrepene 22. juli. Takk for den krevende jobben komiteen har gjort, og for at den har gjort det på den måten den har gjort. Jeg vil også takke komiteens leder for det innlegget han holdt ved starten av dagens debatt.

Terrorangrepene utfordret hele det norske samfunnet på så veldig mange måter, men i hovedsak var det et angrep på vårt demokrati. Jeg synes både innstillingen og debatten i dag viser styrken i vårt folkestyre og styrken i vårt demokrati.

I Norge er det tradisjon for å stå sammen, en tradisjon for brede politiske forlik i det prinsipielle og i de store politiske spørsmålene, de som går utover dag-til-dag-politikken. Det er en god tradisjon som gir mer forutsigbarhet og trygghet for utviklingen av landet vårt. Jeg ser det som en styrke for vårt fellesskap at vi også i denne saken er enige om hovedlinjene på tvers av de partipolitiske skillelinjene om hva som er de viktigste tiltakene å gjennomføre på kort sikt. Det lover godt for den videre debatten som vil komme etter at 22. juli-kommisjonen har lagt fram sin innstilling. Da skal de langsiktige tiltakene vurderes, og vi bør tilstrebe å finne fram til tverrpolitisk enighet også når vi kommer dit.

For Senterpartiet er det viktig å sikre en god beredskap i hele landet, slik at alle skal føle seg trygge uansett hvor de befinner seg. Det ligger i terrorens natur at den er uforutsigbar og kan ramme der vi minst venter det. Sivilforsvaret, Heimevernet og politiets tilstedeværelse i hele landet sammen med en rekke sivile aktører gir oss den beste beredskapen når katastrofen er et faktum. Vi må se på de samlede ressursene i sammenheng og finne effektive måter å nyttiggjøre oss dem på når det oppstår akutte situasjoner. Jeg deler komiteens engasjement for et styrket sivilt-militært samarbeid, og vi må ta det med oss når vi skal behandle Forsvarets langtidspan senere i vår. Norges krevende topografi og store variasjoner i natur og klima

setter krav til at vi har en desentralisert tjeneste med god lokalkunnskap, og som raskt kan være på plass.

Nærhet er også viktig i oppfølgingen av ofre og etterlatte etter terrorangrepene. Kommunene har i samarbeid med spesialisthelsetjenesten hatt ansvaret for dem som ble sterkest rammet. Komiteen peker på at vi kan trekke nyttig lærdom av erfaringen med å tilby de rammede en fast kontaktperson med ansvar for tett oppfølging, og ber regjeringen gjennomgå erfaringene og vurdere om dette kan bli en generell ordning for kommunene.

Tiltak mot terror utfordrer oss på det grunnleggende planet når det gjelder våre holdninger til åpenhet, rettsikkerhet, personvern og ytringsfrihet. Det må ikke være tvil om at disse verdiene ligger fast. Vi skal ikke la terroren true oss til taushet og frata enkeltmennesker deres frihet. Vi kan aldri garantere at terrorangrep ikke kan skje. Ansvaret for å iverksette preventive tiltak mot terror skal balanseres mot våre felles demokratiske verdier.

Jeg vil framheve den delen av innstillingen som viser til familiens betydning, og hvor tilhørighet i venneflokken, deltakelse i frivillig arbeid og på andre sosiale arenaer løftes fram. Vi må beholde troen på det grunnleggende gode i menneskene rundt oss og våge å bry oss om hverandre. Det tilligger oss alle et ansvar å vise medmenneskelighet og å se våre medmennesker, også dem som sliter. Ved å involvere oss i hverandre kan vi bidra til å forebygge ensomhet og isolering og gjennom det i sin ytterste konsekvens bidra til å forebygge radikaliserings- og voldelig ekstremisme.

Senterpartiet tar på stort alvor både de tiltak som vi i dag vedtar, og de som vil bli aktuelle på sikt. Likevel kommer vi ikke bort fra at forebygging gjennom trygge og robuste familier, en skole som lar alle føle mestring, et arbeidsliv som har plass til alle, og solide sosiale fellesskap som gjør at færrest mulig blir ensomme og flest mulig blir verdsatte deltakere i samfunnet, er det som vil gi oss best beskyttelse i et langsiktig perspektiv. Fellesskapet beskytter.

Statsråd Espen Barth Eide [11:58:48]: Jeg vil takke komiteen for en god og viktig innstilling. Jeg vil også berømme komiteen for at den har kommet fram til et så samstemt produkt som den har gjort.

Vi står oss godt på å arbeide oss sammen i så alvorlige saker som dette. På denne måten viderefører vi det sterke samholdet som utviklet seg etter de tragiske hendelsene 22. juli, uten at vi av den grunn skygger banen for å ta opp krevende spørsmål.

Etter mitt syn vil komiteens forslag til tiltak bidra til å styrke den nasjonale beredskapen og øke sikkerheten for landets befolkning.

Det pågår et betydelig arbeid på dette området i forsvarssektoren. En rekke tiltak har allerede blitt truffet, mens andre vil følge av langtidsplanen for Forsvaret, som jeg vil legge fram for Stortinget senere i vår. Jeg er glad for å kunne meddele at tiltakene i komiteens innstilling sammenfaller meget godt med de forslag vi planlegger å legge fram i langtidsplanen.

Jeg er også svært tilfreds med at komiteen omtaler ansvars- og oppgavefordelingen mellom politiet og Forsva-

ret på en så tydelig måte. Forsvarets primære oppgaver er å hevde Norges suverenitet og suverene rettigheter og forsvare landet mot ytre angrep. Det er politiet som har ansvaret for å forebygge og bekjempe terrorhandlinger som ikke er å anse som væpnet angrep etter folkeretten.

Før vi møttes til høring i januar, nærer jeg en viss bekymring for at enkelte nå synes å mene at dersom man bare lykkes i å tilkalle nok militære mannskaper i en sivil krise, ville våre soldater spontant kunne tre inn som politifolk. Slik er det altså ikke. Jeg tror heller ikke at det norske folk egentlig ønsker å militarisere den indre sikkerheten i Norge. De to oppgavesettene krever ganske ulike ferdigheter og treningsformer. Den grunnleggende ansvarsfordelingen ligger fast etter 22. juli og er både prinsipielt viktig og operativt riktig. Jeg er derfor glad for at en enstemmig komité bekrefter denne viktige prinsipielle grensdragningen.

Når det er sagt, følger det av Forsvarets primærfunksjoner at Forsvaret besitter mannskaper, utstyr og kompetanse som kan være av vital betydning også for sivile myndigheter. Som komiteen påpeker, er det derfor svært viktig at Forsvaret må kunne stille enheter og ressurser til disposisjon for det sivile samfunn når det er nødvendig og riktig. Og jeg vil understreke at vi har svært gode tradisjoner for dette i Norge.

Forsvaret vil alltid, innenfor rammene av bistandsinstruksen, være beredt til å bistå politiet med tilgjengelige og relevante kapasiteter.

Som jeg la vekt på i høringen i Stortinget 18. januar, skal norske borgere ha trygghet – både gjennom lov og i praksis – for at militære styrker ikke blir satt vilkårlig inn mot egne borgere.

Forsvarets bistand kan komme i mange ulike former, og det er viktig å være klar over de grunnleggende forskjellene. De færreste vil ha noe prinsipielt problem med at Forsvaret bistår med opprydding etter flom og uvær eller rydder eksplosiver, altså det vi kaller operativ bistand. Det samme gjelder administrativ bistand, f.eks. å transportere politifolk til et åsted med militære helikoptre.

Å avgi militære styrker til håndhevelsesbistand er derimot et større ansvar, all den tid slik bistand vil medføre større sjanse for at militær makt vil bli brukt mot sivilbefolkningen.

Å gjøre dette kan i gitte situasjoner være både nødvendig og helt riktig, men det må uansett ligge klart innenfor gjeldende lov- og regelverk. Derfor skal alle anmodninger om slik håndhevelsesbistand komme fra sivil myndighet og avgjøres av forsvarsministeren. Vi må være trygge på at innsetting og bruk av militært personell ikke gjør mer skade enn gagn.

Jeg er svært glad for å kunne si at vi i Norge har et forsvar og en forsvarssjef som selv har gått i bresjen for å minne om disse viktige prinsippene, i stedet for å forsøke å kapitalisere på folks følelse av utrygghet, i den hensikt å sikre nye oppgaver, fullmakter og ressurser. Jeg minner om at dette er mønstre vi har sett i en rekke andre land som har opplevd alvorlige terroranslag.

Jeg kan forsikre Stortinget om at jeg vil samarbeide med justisministeren for å følge opp samtlige av komiteens

anbefalinger. Dette gjelder videreutvikling av planer for å forebygge og håndtere mulige terrorangrep med tanke på samhandlingen mellom politi og forsvar.

Regjeringen vil i kommende langtidsplan legge stor vekt på hvordan eksisterende kapasiteter bedre kan innrettes og brukes til slike formål innenfor gjeldende ansvarslinjer.

Transportstøtte med helikoptre kan være en kritisk ressurs i sivil krisehåndtering. Forsvarets helikopterberedskap på Rygge, som kan yte politiet transportstøtte, vil bli videreført utover 1. august 2012, slik komiteen også har bedt om. Beredskapen vil dertil så snart som mulig bli utvidet til også å omfatte håndhevelsesbistand. Forsvarets øvrige helikopterressurser vil videre kunne benyttes til støtte for sivile myndigheter ved krisesituasjoner.

Videre arbeider vi med tiltak som vil styrke Heimevernets kvalitet og tilgjengelighet for at de skal kunne løse sine militære oppdrag. Dette vil samtidig bidra til at Heimevernet vil kunne bistå sivile myndigheter på en enda mer effektiv måte. Dette gjelder ikke minst evnen til sikring av viktige objekter. Heimevernet skal gjennom sin regionale forankring og lokale kjennskap videreutvikle evnen til både militære operasjoner og til militært-sivilt samarbeid.

Garden utfører kontinuerlig vakthold og sikring av de kongelige residenser og innehar derfor viktig kapasitet og kompetanse i hovedstadsområdet. Deler av styrken kan, som de gjorde ved terroranslagene 22. juli, benyttes til hurtig å bistå politiet med sikringsoppdrag innenfor bistandsinstruksens rammer. Garden vil i større grad bli trent og forberedt på nettopp dette.

Den pågående gjennomgang av prinsippene for politiets og Forsvarets objektsikring med sikringsstyrker vil resultere i et forslag til en sektorovergripende instruks. Denne instruks vil tydeliggjøre roller og ansvar. Den vil også gi føringer for koordinering og samarbeid mellom politi og forsvar på dette området. Arbeidsgruppen har nylig ferdigstilt sitt forslag til slik instruks, og den skal nå forankres i Justisdepartementet og i Forsvarsdepartementet.

Forsvarets spesialkommando med nødvendige støtteelementer har et særlig oppdrag om å være forberedt på å bistå i bekjempelse av terror på oljeinstallasjoner og fartøyer til havs, og vil også kunne bistå politiet på land. Avdelingen får gjennom sin meget grundige trening også opplæring i det vi kan kalle politimessige prinsipper for bruk av makt. Spesialstyrkenes evne til land- og sjøbasert kontraterror vurderes styrket. Vurderingen omfatter både bistand til politiet og Forsvarets selvstendige ansvar ved anslag som konstateres å være et væpnet angrep på Norge. I denne sammenheng blir også Marinejegerkommandoens rolle vurdert nøye. Jeg vil også understreke at Forsvarets etterretningstjeneste, som i lang tid har bistått PST i arbeidet mot f.eks. islamistisk terrorisme, nå også har fått i oppdrag å følge med på høyreekstremer, rasistiske og xenofobiske bevegelser i Europa, og om disse etter hvert i seg selv kan representere en grenseoverskridende terrortrussel.

Forsvarets ressurser må kunne settes inn hurtig og effektivt hvis det anmodes om bistand. Tidlig varsling om mulig behov for slik bistand er avgjørende for å star-

te nødvendige forberedelser og for å redusere responstiden. Innsats fra Forsvarets enheter utløses uansett ikke før den ansvarlige politimyndighet ber om det. Den pågående gjennomgangen av bistandsinstruksen fokuserer nettopp på hvordan prosedyrer kan gjøres mer effektive og forvise oss om at prosedyrene i seg selv ikke medfører tids- tap. Gjennomgangen fokuserer bl.a. på bedret samhandling mellom Forsvaret og politiet. Nye bestemmelser om øvelser fra departementsnivå og nedover, bestemmelser for tidlig varsling og forberedelser, en framhevelse av klargjøring av de prosedyrer som gjelder i hastetilfeller, samt sammenslåing og dermed en forenkling av bistandsformene skal bidra til dette.

Forsvaret har allerede i dag et utstrakt samarbeid med sivile myndigheter og yter i praksis nærmest daglig bistand. Forsvarets bistandsrolle øves regelmessig, bl.a. med basis i inngåtte samarbeidsavtaler på ulike nivåer. Etablerte, gjensidige liaisonordninger styrker dialogen mellom etatene. Jeg vil i samarbeid med justisministeren legge opp til en styrket, gjensidig kjennskap om sivile etaters mulige behov og Forsvarets kapasiteter gjennom kurs, øvelser og treningsopplegg.

Jeg vil naturligvis støtte de initiativ justisministeren igangsetter i forhold til sivile beredskapsplaner. Komende revisjon av Beredskapssystemet for Forsvaret vil dessuten legge særlig vekt på sivil-militær samhandling. Revisjonen skal basere seg på erfaringene fra terrorhandlingene 22. juli og senere tids nasjonale og allierte øvelser.

Jeg merker meg at komiteen understreker følgende:

«at det i en initialfase etter en hendelse – terrorangrep, angrep fra fremmed stat eller angrep med ukjent opphav – er viktig at militære avdelinger og befalingsmenn mobiliserer inntil bakgrunnen for hendelsen er avklart.»

Når det gjelder terrorberedskap, ønsker jeg å presisere at Forsvaret kun har et selvstendig ansvar for å håndtere terroranslag som kan konstateres å være et væpnet angrep på Norge. I alle andre situasjoner vil Forsvaret være i en bistandsrolle. I en innledende fase, hvor situasjonen er uavklart, vil og skal Forsvaret forberede seg i henhold til gjeldende beredskapsplanverk, herunder bl.a. kalle inn og sette opp militære enheter. Det innebærer også en klargjøring av kapasiteter som kan være relevante i en bistandssituasjon, slik vi så den 22. juli.

Men disse kapasitetene skal altså ikke settes i aksjon før det er avklart hvem som har hovedansvaret for å håndtere krisen. Slik vil vi være best i stand til å håndtere alle typer kriser.

Jeg vil igjen takke komiteen for det grundige arbeidet som er gjort, den høye grad av samstemthet, og ser fram til å fortsette arbeidet med å implementere de forslag som her er lagt på bordet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Åse Michaelsen (FrP) [12:09:20]: I et nasjonalt anti-terrorkonsept er Forsvaret nødt til å bidra med mer enn FSK som mulig innsatsstyrke. Terrorhandling kan finne sted hvor som helst i landet, og også flere steder samtidig.

Landet vårt er langstrakt og med til dels spredt bebyggelse. For eksempel kan værforhold gjøre det umulig med en rask overføring av FSK til relevante operasjonssteder.

Politiet må i antiterrorssammenheng ha rask tilgang på støtte fra Forsvaret. Det er vi jo helt enige om. I den sammenheng er et godt utbygd HV som møter slike operative krav, en viktig brikke i framtiden. Mange har berørt HV-16s rolle også i det framtidige bildet. Jeg er også sikker på at statsråden er enig med meg i dette, men hvorfor blir da ikke HV styrket? Vi ser over det ganske land at HV heller blir bygd ned.

Statsråd Espen Barth Eide [12:10:28]: Jeg vil begynne med å bekrefte at jeg er helt enig i utfordringen, at man må kunne støtte politiet over hele landet raskest mulig og med tilgjengelige ressurser. Derfor er det også slik at absolutt hele Forsvaret i prinsippet er tilgjengelig for den type støtte når dette skjer innen rammene av bistandsinstruksen.

Nå kommer jeg snart tilbake med en langtidsplan for Forsvaret, men jeg tror det har vært en viss oppmerksomhet om det forhold at vi faktisk ligger an til å videreutvikle og styrke Heimevernet snarere enn å bygge det ned. En av grunnene til det er nettopp de erfaringene vi hadde i fjor, både med tanke på naturkatastrofer og med tanke på 22. juli. Primærfunksjonen til HV er å være en militær ressurs, men den har viktige kapasiteter som kan brukes i en sivil sammenheng. Derfor vil Heimevernet være en viktig del av svaret på de utfordringene som her stilles.

Jeg vil også minne om at innsatsstyrkene i HV-02, i Oslo, var tilgjengelige langt, langt innenfor gjeldende beredskapstider og kunne ha blitt satt inn på et mye tidligere tidspunkt, hvis de var blitt anmodet om det.

Anders B. Werp (H) [12:11:43]: En samlet komité står bak et ønske om å gjennomgå bistandsinstruksen. I tillegg har Høyre også fremmet et forslag om å lovfeste grensene for bruk av Forsvarets ressurser i fredstid. Vårt utgangspunkt for – i tillegg til å ha en instruks – å ha en lov er et ønske om å utdype og presisere Grunnloven § 99 og at man på den måten skaper forutsigbarhet og gjør det lettere å planlegge for både politi og forsvar i en beredskapssammenheng.

Det er selvfølgelig bygget på det samme utgangspunktet som forsvarsministeren legger vekt på, at ingen ønsker en militarisering av den indre sikkerheten. Men jeg ønsker likevel et svar fra forsvarsministeren på hvordan han vurderer hvor ønskelig det er med en lovregulering i tillegg til å ha en bistandsinstruks.

Statsråd Espen Barth Eide [12:12:55]: Jeg er enig i intensjonen i spørsmålet, i den forstand at det er viktig å ha stor tydelighet for hvilke grenser som gjelder. Jeg mener at lovreguleringen ligger i Grunnloven § 99, at vi har et godt konsept, nemlig at hele Forsvaret, uten noen som helst begrensning, kan settes inn, men under forutsetning av at det anmodes fra sivil myndighet, og at det godkjennes av forsvarsministeren – altså at det er en sivil kontroll med når Forsvaret brukes f.eks. i håndhevelsesbistand.

Jeg tror ikke problemet er mangel på lov. Jeg tror

problemet kan være uklarhet i bistandsinstruksens innhold, bevissthet, kunnskap og forståelse. Men om det er slik at det arbeidet skulle utløse et behov for en ytterligere lovregulering, kan jeg ikke se noe problem med det. Men jeg er ikke sikker på om man da angriper problemet i riktig ende, så det får vi komme tilbake til i den videre diskusjonen.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:14:01]: Eg er veldig glad for statsrådens ord om måten komiteens arbeid vil bli fulgt opp på. Eg er òg veldig einig i det statsråden seier nettopp om ansvars- og oppgåvefordelinga mellom politiet og Forsvaret. Komiteen peiker òg på eit veldig godt eksempel på det gode samarbeidet me har mellom politi og forsvar, når me peiker på samarbeidet mellom FSK og beredskapstroppen.

Noreg har to spesialstyrkar, både FSK og Marinejegerkommandoen. Marinejegerkommandoen har hovudbase i Bergen, men han har òg base i Ramsund. Komiteen ber òg regjeringa vurdere kva for ein strategisk ressurs Marinejegerkommandoen eventuelt kan vere ved ei nasjonal krisehandtering. Me veit at Marinejegerkommandoen har ei anna oppgåve enn FSK. FSK er nærare beredskapstroppen i tilnærming. Mitt spørsmål er: Korleis vurderer statsråden dette spørsmålet?

Statsråd Espen Barth Eide [12:15:11]: Igjen mener jeg at komiteen og dens leder, representanten Hareide, påpeker en viktig problemstilling: Kan resten av Forsvarets spesialstyrker også brukes på en måte som ligner på måten Hærens jegerkommando blir brukt, altså det vi kaller FSK, når det gjelder støtte til politiet? Jeg mener at svaret på det etter alt å dømme er ja. Vi skal se på hvordan den kan brukes, nettopp fordi Marinejegerkommandoen i utgangspunktet har et litt annet oppdrag, en litt annen trening og et litt annet utstyrsett. Men jeg mener prinsipielt sett at svaret på det skal være ja, og vi kommer tilbake med forslag om det når vi kommer med langtidsplanen.

Det er også andre deler av Forsvarets enheter – jeg nevnte Garden – som det vil være naturlig å gi tilleggstrening, og i tillegg ha fokus på den rollen de måtte ha dersom politiet spør.

Jeg vil igjen vise til at det ikke er noen prinsipiell begrensning i å få støtte fra Forsvaret, men det gjelder å ha de riktige kapasitetene, slik at man støtter på riktig måte og ikke på gal måte.

Ola Elvestuen (V) [12:16:26]: Forsvaret har, som mange har påpekt, et selvstendig ansvar for å være i beredskap ved alvorlige hendelser. Det er også påpekt at det kreves at man politisk er enig om at man skal be om bistand for å benytte de kapasitetene som Forsvaret har.

Det som er interessant med tanke på 22. juli, er selvfølgelig hvilke politiske vurderinger som ble gjort i forhold til å be om slik bistand fra Forsvaret, altså fra Forsvarets spesialenheter. Det kan statsråden velge om han vil svare på.

I Øvelse Oslo 2006 ble det for øvrig også reist kritikk om at bistand fra Forsvaret kom for sent. Da lurte jeg på hva som er gjort fra 2006 til i dag. Har man gjennom-

gått samhandlingen mellom politi og forsvar? Er det foretatt forbedringer, slik at bistand fra Forsvaret, til vakt og sikring spesielt, kan skje raskere?

Statsråd Espen Barth Eide [12:17:35]: Jeg mener at det var en rekke svar på det representanten Elvestuen nå spør om, i det jeg nettopp sa om det som allerede er nderveis, og det som kommer, både i samfunnssikkerhetsmeldingen og i langtidsplanen for Forsvaret – en tettere samtrening, avklaring av roller, forberedelser, øvelser.

Jeg tror det er galt av oss nå å gå inn i 22. juli-kommisjonens arbeid om hvem som gjorde hva riktig og eventuelt galt den 22. juli. Men det er vel kjent, og det var tydelig fremme i høringen, at en rekke av Forsvarets kapasiteter spontant gjorde seg klare umiddelbart, og veldig mange var rede. Det ble også gjort raske avklaringer av at eventuelle henvendelser om bistand skulle bli besvart positivt og umiddelbart. Jeg kan ikke se at det lå noen politiske begrensninger noe sted i den prosessen. Så får andre avgjøre om politiet burde ha spurt på et tidligere tidspunkt, eller om de følte at de hadde såpass oversikt over situasjonen at det ikke var nødvendig. Det er 22. juli-kommisjonens ansvarsområde.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

Martin Kolberg (A) [12:19:00]: Jeg vil begynne med å bruke ordet «uvirkelig», for det er jo bare gradvis at det har gått opp for oss alle at 77 mennesker mistet livet i det jeg vil kalle for et politisk attentat – for det var det det var. Det er selvfølgelig en særlig ekstra dimensjon for oss i Arbeiderpartiet når gjerningsmannen sier at det var oss han rettet angrepet mot. Han angrep vår svakeste flanke, våre ungdommer, på vår egen plass – på Utøya. Det er dette som er det litt uvirkelige og selvfølgelig tragiske bakteppet for hele denne behandlingen her i Stortinget i dag. Jeg tror ikke noen av oss, uansett hvem vi representerer, glemmer dette. Debatten bærer preg av det.

Så vil jeg si – i likhet med det flere andre av oss har sagt, men jeg vil også si det – at det er en seier for demokratiet og for Stortingets styrke at vi har en så samstemt innstilling og en så samstemt debatt om disse spørsmålene. Det er også sagt av andre, men jeg vil også takke komiteens leder for det gode arbeidet han har gjort. Det har vært en viktig premiss for det resultatet som Stortinget i dag behandler.

Så er det også sånn, og det tilhører dette på en rimelig måte, vil jeg si, at ikke alt gikk som det kanskje burde ha gått den 22. juli – nær sagt – selvfølgelig. Det henger sammen med at det er veldig vanskelig å tenke seg at en skal være forberedt på en slik type hendelse. Særlig gjelder jo det i et samfunn som det norske, hvor flere generasjoner har levd i en hverdagslig trygghet i så mange år at det er vanskelig å sette seg inn i at dette faktisk rammer oss. Derfor er det viktig å få sagt at jeg tror at summen av det hele er at veldig mye ble håndtert bra, til tross for dette. Jeg bruker ikke tid nå på å sitere hva komiteen sier om det, jeg viser til det. Men mange institusjoner og mange enkeltmennesker gjorde dette på en god måte. Det er ingen her som gir uttrykk for noe annet, men det er viktig å få understreket

dette hovedbildet, som komiteen også tydelig gir uttrykk for i sine merknader.

Dette gjelder selvfølgelig også de frivillige, alle dem som kastet seg i båtene på Utvika, og, som flere allerede har sagt, reddet mange mennesker. Det gjorde tragedien mindre. Det er ikke noe som vi kan vedta her at folk skal gjøre, men som de gjør som resultatet av en kultur i det norske samfunnet, som går ut på at vi skal hjelpe hverandre når vi trenger det. De skal berømmes på alle måter for det. Jeg vil også si at alt i alt er dette eksempler på at angrepet på vårt folkelige demokrati ble slått tilbake gjennom disse opptredenene og den måten vi opptrådte på etter attentatet.

Så bare – fordi det er sagt så mye om det – noen korte merknader om noen realitetspunkter og forslagene.

Nå vet vi, av det som er sagt av våre to statsråder, at regjeringen har satt i gang arbeidet med det som vi har kalt for en overordnet plan. Det er bra, fordi dette var et av komiteens viktigste punkter. Jeg tror det er viktig å si – og jeg sier det i hvert fall som min erkjennelse – at overordnet har vi noe å gå på, alt fungerte ikke som det skulle. Det skal vi ta inn over oss, og det er bra at regjeringen har håndtert det.

Det andre som jeg kort vil nevne, er det som knytter seg til PST. Jeg vil bare gi uttrykk for at jeg for min del støtter de initiativ som PST har tatt når det gjelder behovet for gjennomgang av lovverket knyttet til singelterrorisme. Vi skal ikke gå rundt det. Det er veldig viktig at vi går inn i det og håndterer det på en god måte.

Mine siste setninger er bare: Jeg føler meg veldig trygg på at de vedtak som Stortinget kommer til å gjøre i dag, står seg i et generasjonsperspektiv. Det vil styrke det norske demokratiet – og det vil på sikt bli det aller viktigste for oss.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:24:37]: La meg aller først få lov til å uttrykke min fulle sympati og støtte til dem som ble direkte og indirekte berørt av det som hendte i Norge den 22. juli i fjor. Det er vel, som forrige taler var inne på, et scenario som ingen kunne ha forestilt seg. Det traff oss på en sånn måte at dette er en markant historie som kommer til å bli tatt med i historiebøkene i all tid framover. Det utenkelige skjedde faktisk her i landet. For Stortinget er det viktig at ingenting skal stå i veien for å hjelpe dem som etter denne tragiske hendelsen trenger hjelp. Da må Stortinget kjenne sin besøkelsestid og sørge for at de får den hjelpen de trenger.

Så er jeg selvfølgelig glad for at også Stortinget – gjennom det man gjør i dag – har tatt sitt ansvar. Én ting er det regjeringen gjør, én ting er det kommisjonen gjør, men Stortinget, som den øverste politiske premissleverandøren, er også helt avhengig av å tydeliggjøre sin rolle for å få erfaringer fra det som skjedde, og ikke minst forebygge alt vi kan og forhindre at noe sånt skal skje igjen. Om vi kommer til å lykkes med det, er det umulig å svare på. Likevel bør det være en forutsetning og et premiss i det arbeidet som er lagt til grunn her i dag.

Det er tre temaer jeg kunne tenke meg å si noe om. Det første går på personvern. Jeg var i denne salen da vi

høsten 2001 diskuterte ny lovgivning etter 11. september 2001. Da ble vi også utfordret, selv om det var på en mer distansert måte enn denne gangen, med et angrep uten sidestykke. Også vår lovgivning ble berørt den gangen – og man kan stille spørsmålet: Er den god nok? Det skumle med lovgivningen om personvern er at teknologien i dag er kommet så langt at det finnes få begrensninger. Men det er vel i sånne tilfeller man skal skynde seg sakte. Man skal tenke seg om én gang, to ganger, tre ganger – for mulighetene finnes. Men ønsker vi å ha det samfunnet som da blir resultatet av en slik teknologi? Det jeg oppfatter at komiteen gjør i dag, er et godt fundament og et godt grunnlag for å ta seg tid til å tenke over konsekvensene, at man har en forsiktig framferd, samtidig som man er veldig målrettet på det man ønsker å oppnå. Og, som sagt: Hvis det er en gang man skal skynde seg sakte, så er dette ett av de tilfellene.

En annen faktor som andre i stor grad har berørt før meg, men som jeg finner fornuftig og selvfølgelig å se på, er samarbeidet mellom politi og forsvar. Disse to institusjonene er de tyngste når det gjelder å bistå og ivareta sikkerheten til nasjonen Norge. De innehar – gledeligvis – mye kompetanse, mye kunnskap og en evne og vilje til å yte sitt maksimale, det være seg innenlands eller utenlands. Vår jobb er å ta vare på de verdiene de står for og kvalitetene de har, og sørge for at man har en best mulig samarbeidsform som styrker totalsikkerheten i samfunnet vårt. Jeg oppfatter at komiteen og begge statsrådene har påpekt at her har vi et forbedringspotensial. Med det som utgangspunkt er vi på vei i rett retning. Jeg tror at det å fornekte et forbedringspotensial ville være å ignorere fakta. Så jeg er veldig glad for at man gjør det motsatte. Man påpeker at samhandling, trening og rolleavklaring er helt essensielt – og det er det som skal skje videre. Uten det gjør vi ikke jobben vår. Så i så måte er jeg godt fornøyd med det som skjer.

Det siste temaet som jeg har tenkt å si noe om, er Grunnloven og balansepunktet mellom Forsvarets roller og politiets roller når det gjelder den operative biten. Jeg er veldig glad for at forsvarsministeren og andre her har påpekt at vi skal ikke endre oppfatningen av § 99 i Grunnloven. Jeg oppfatter at statsministeren var tydelig på at Forsvaret må ta mer ansvar, men jeg forutsetter at vi ikke skal flytte balansepunktet. Det skal være bistandsinstruksen som skal styre. De spillereglene som vi har i dag, og som for mange er kjente, og som ikke minst er forankret i verdigrunnlaget vårt, i demokratiet Norge, skal ligge til grunn. Jeg tror ingen av oss ønsker en amerikansk tilstand, at når man ser militære styrker på gaten, så gir det en trykksfølelse. Hos oss tror jeg, med all mulig respekt, at det ville ha motsatt fortegn – da er det noe ekstremt alvorlig på gang. Så jeg er veldig glad for at vi opprettholder det og tar vare på det videre.

I forlengelsen av klokskapen som utvises her i dag, må vi passe oss vel for at bistandsverktøyet ikke blir større enn primærverktøyet. Det har også en verdiforankring og et fokus som jeg tror det er viktig å ta vare på.

Helt til slutt tenkte jeg å dele noen visdomsord som Arne Johannessen kom med – på tv – samme dag som ko-

miteen avga sin innstilling. Han sa at Stortinget har gjort en god jobb, men til syvende og sist er vi også nødt til å bevilge de midlene som trengs for å oppnå de målene vi selv har definert i innstillingen.

Marit Nybakk hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Anders B. Werp (H) [12:30:00]: I dagens aviser kan vi lese omtalen av dokumentet om tiltalen mot terroristen, som ble offentliggjort i går. Blant annet skrives det at det er det mest uhyggelige dokument i nyere norsk historie. Det slutter jeg meg til. Det beskriver en kynisme, en umenneskelighet, som overhodet ikke er til å forstå.

På denne bakgrunn kan man kanskje stille seg spørsmålet om disse uhyrlige handlingene overhodet kan være dimensjonerende for norsk beredskap. Det er for så vidt et forståelig spørsmål, men svaret fra oss i Høyre er i hvert fall et rungende ja.

Det er dessverre et internasjonalt bilde som vi også har fått se i Norge, etter hendelsene i fjor sommer – et trusselbilde med en tilhørende brutalitet som er alarmerende. Derfor er det veldig gledelig at vi gjennom Den særskilte komité, på den måten som dagens innstilling viser, synliggjør en felles virkelighetsforståelse, som er et godt grunnlag for å sikre og trygge samfunnet i framtiden.

Den særskilte komité legger fram en innstilling som man kan si inneholder tre hovedelementer:

Det første elementet er forebygging. Hva kan vi alle bidra med for å sikre at dette ikke gjentar seg her hos oss? Det tas opp betydningen av ungdomsarbeid og oppvekstmiljø som viktige forutsetninger i det forebyggende arbeidet. Det pekes på samarbeidet mellom politi og kommune for å etablere gode rammer for toleranse og for oppvekstmiljø. Fra egen erfaring som ordfører vil jeg også legge til at PST har en rolle her. I min kommune hadde vi en særskilt utfordring med rekruttering til høyreekstreme miljøer og hadde god bistand fra PST, ut fra den kunnskapen og erfaringen de satt på. Dette er noe som man kanskje kan systematisere i noe større grad.

Det andre hovedelementet fra Den særskilte komité går på operative tiltak innen beredskap og juridiske virkemidler. Her vil 22. juli-kommisjonen selvfølgelig være bakteppet for en videre debatt om operative tiltak. Men Den særskilte komité peker også her på en lang rekke tiltak. Jeg vil trekke fram noen få:

Den særskilte komité har avdekket at liaisonen hos Politidirektoratet fra Forsvaret ikke hadde en stillingsinstruks, kun en stillingsbeskrivelse. Ved videreutviklingen av liaisonfunksjonen bør det utarbeides en instruks for vedkommende som klargjør ansvar, myndighet og oppgaver.

Komiteen peker også på betydningen av etableringen av et beredskapssenter for politiet. Komiteens flertall peker på at det skal ligge i Oslo. Fra Høyres side mener vi at her må man se på flere muligheter – som eventuelt også kan befinne seg utenfor Oslo – og se på Oslo-området i stedet, slik at vi får den best mulig egnede lokaliseringen for et slikt viktig beredskapssenter.

Jeg vil også ta opp det utenriks- og forsvarskomiteens leder, representanten Eriksen Søreide, pekte på, nemlig direktiver for militære befalingsmenn og militære sjefer ved væpnet angrep på Norge, den såkalte Plakaten På Veggen. Sommerens terrorangrep understreker og bekrefter betydningen av at det er en plakat som faktisk henger på veggen, og ikke ligger i en skuff – for å si det på den måten.

Det tredje og siste hovedelementet som komiteen tar opp, er omsorgen for ofre og pårørende. Fra samfunnets side må vi bedre denne omsorgsfunksjonen. Jeg har lyst til å gi honnør og ros til Arbeiderpartiet når det gjelder den vanskelige situasjonen de særskilt var i, og den måten de viste medfølelse, respekt og handling på, nettopp i oppfølgingen av ofre og pårørende etter sommerens terrorangrep.

Etter Høyres mening er innstillingen fra Den særskilte komité et godt grunnlag for å stå bedre rustet til å møte trusler mot samfunnets sikkerhet i framtiden.

Tore Nordtun (A) [12:35:38]: I likhet med mange andre vil også jeg berømme 22. juli-komiteen for dens arbeid og, ikke minst, lederens fremleggelse her i Stortinget i dag av den gode innstillingen, som det er stor grad av tverrpolitisk enighet om, også når det gjelder merknader og forslag.

Komiteens arbeid og innstilling er svært viktig for dagens og fremtidens beredskap og ikke minst for offeroppfølgingen. I forbindelse med nedsettingen av denne særskilte komiteen, som Stortinget gjorde, skulle komiteen peke ut en retning for arbeidet med å styrke beredskapen i nasjonen vår og øke sikkerheten for befolkningen.

Komiteen har identifisert noen sentrale temaer for arbeidet, som er: forebygging av voldelig radikalisering og ekstremisme, omsorg for – og oppfølging av – ofre og pårørende, samhandling mellom politiet og Forsvaret, kommunikasjon i nødetatene, beskyttelse av utsatte objekter, PST, politiets responstid og helikopterberedskapen.

Slik jeg leser innstillingen, har komiteen vært oppmerksom på de avgrensninger som bl.a. går på det grunnlovsfestede maktfordelingsprinsipp mellom Stortinget, regjeringen og domstolene, samt at komiteens arbeid også er avgrenset mot 22. juli-kommisjonens arbeid.

I mitt innlegg vil jeg som medlem av utenriks- og forsvarskomiteen konsentrere meg om samhandlingen mellom politiet og Forsvaret, herunder helikopterberedskap.

Jeg mener det er viktig å understreke at Forsvarets primære oppgave er å drive suverenitetshevdelse og forsvare landet mot ytre angrep. Et grunnleggende prinsipp i Norge er at sivile kriser i utgangspunktet alltid skal håndheves av sivile myndigheter. Denne prinsipielle ansvarsfordelingen må også ligge fast etter 22. juli.

Det er viktig også å få fram det forsvarsministeren påpekte under høringen den 18. januar:

«Forsvaret er dimensjonert for å ivareta sine primær oppgaver, og støtten til samfunnssikkerheten skal i prinsippet ikke være bestemmende for Forsvarets struktur, selvfølgelig utover der hvor det er en naturlig del av porteføljen – tilfellet kystvakt, grensevakt osv.»

Men ved sivile kriser og hendelser har Forsvaret likevel en rekke kapasiteter som kan være relevante for å støtte en krisehåndtering. Som forsvarsministeren har understreket, kan i utgangspunktet alle Forsvarets tilgjengelige ressurser stilles til rådighet for å ivareta samfunnssikkerheten, avhengig av den faktiske situasjonen og de sivile myndigheters behov. Noen strukturelementer er særlig relevante og spesielt forberedt på slik bistand. Det gjelder særlig Heimevernet, primært i forbindelse med bistand til objektsikring. Forsvarets spesialkommando – FSK – har beredskap for kontraterror. Lufttransport generelt og helikoptertransport spesielt er også avgjørende kapasiteter for å kunne bistå politiet. Det samme gjelder Forsvarets eksplosivryddetjeneste.

Både komiteen og regjeringen har kommet med en rekke tiltak og forslag til forbedringer av samhandlingen mellom politiet og Forsvaret. Det er bl.a.:

- Gjennomgangen av bistandsinstruksen skal legge til grunn at samhandlingen mellom politi og forsvar videreutvikles og forsterkes.
- Tiltak for å bevisstgjøre politiledere om viktigheten av raskt å be om bistand fra Forsvaret eller andre ved større hendelser.
- Gjennomgang av om man kan få et sterkere samarbeid eller en samordning av HV, Sivilforsvaret og politireserven.
- Samarbeidet mellom FSK og beredskapstroppen videreutvikles og styrkes.
- Forsterkning av den militære helikopterberedskap, både tilgang for politiet og den militære kapasiteten, herunder også tilgang på redningshelikopter.
- Gjennomgang av objekter som skal sikres med sikkingsstyrker.

Angrepene den 22. juli var en forferdelig forbrytelse. Det er viktig at nasjonen tar lærdom av de svakheter som er blitt avdekket, og kommer med forbedringstiltak som styrker beredskapen og gir økt sikkerhet for befolkningen. Som et lite land er vi avhengig av å se de totale samfunnsressursene i et hele, og at det ikke er vanntette skott mellom de ulike sektorene. Vesentlig for å løse eventuelle fremtidige kriser er en god samhandling mellom politi og forsvar.

Helga Pedersen (A) [12:40:58]: Det er et veldig vondt tema vi behandler i Stortinget i dag, men jeg vil likevel begynne med å uttrykke glede over at det er et samlet storting som stiller seg bak innstillingen fra den særskilte 22. juli-komiteen. Jeg vil takke komiteens leder og opposisjonspartiene, som har bidratt til at det kunne skje.

Den 22. juli var et angrep på landet vårt og på de verdene som er kjernen i vårt demokrati. Norge reiste seg i et spontant motsvar på terroren. Folk tok vare på skadde i gatene rundt regjeringskvartalet, og de søkte gjennom bygningene med fare for eget liv. Frivillige kastet seg i båtene og berget svømmende ungdommer i Tyrifjorden. Og helsepersonell og politifolk risikerte eget liv for å gjennomføre den livsviktige jobben sin.

Så fulgte de andre etter i et forsvar for det store fellesskapet som var angrepet – gjennom rosetog, appeller,

møteplasser i kirker, i lokalsamfunn og på nettet. Vi har grunn til å være stolte over hvordan Norge reagerte på terroreren. Men stolthet er ikke nok, vi må også vise handling i fortsettelsen.

I dag er det 231 dager siden den mørke fredagen i sommer. De fleste av oss kan gå videre. For noen som følger debatten i dag, er veien tilbake så vidt begynt. For noen vil dette aldri gå over. Mange må leve med de konsekvensene terrorangrepet ga. Vi har representanter i denne salen som er rammet personlig, og vi har mange, mange flere over hele landet. Altfor mange har fått oppleve det som er vårt største mareritt: å miste dem de har kjær. Flere igjen er overlevende i familien eller har et nært forhold til dem som opplevde terroreren.

Det er viktig at alle som har behov for det, får så mange og gode svar som mulig – hvordan kunne dette skje, og hvordan skal vi forhindre at det skjer igjen? Her er 22. juli-komiteens arbeid en viktig byggestein, og regjeringens uavhengige 22. juli-kommisjon vil selvsagt være enda et avgjørende ledd i dette arbeidet.

Det viktigste å si i dag er at hvis vi søker svarene sammen, vil vi også få et større felles utbytte av dem. Det mener jeg at innstillingen som vi behandler i dag, borger for, og det er i den ånd vi har muligheten til å fortsette dette viktige arbeidet.

Like viktig er det at vi klarer å ta vare på dem som fremdeles lever med terrorens konsekvenser hver eneste dag. Dette er et stort ansvar, og det skal ikke pulveriseres. Det er et ansvar for helsevesenet, både spesialisthelsetjenesten og fastlegene. Det er et ansvar for skolen, for kommunene og for alle oss andre, ikke minst et ansvar for oss i Stortinget.

Det er bra at vi har et samfunn med et sterkt sikkerhetsnett og et sterkt fellesskap. Det sikkerhetsnettet virker aller best når vi er mange som sammen holder det oppe. Derfor blir det vår oppgave også på veien videre etter dagen i dag å gjøre samfunnet vårt enda sterkere – bedre rustet til å ta vare på dem som trenger hjelp, bedre rustet til å motstå terror. Den 22. juli har gjort livet verre for altfor mange. I fellesskap har vi et ansvar for å gjøre Norge bedre.

Tove-Lise Torve (A) [12:45:27]: Angrepene på nasjonen, demokratiet og ungdommene våre 22. juli har gitt vonde sår og satt dype spor – vonde sår og dype spor som alltid vil være der. Det utenkelige og uvirkelige ble virkelighet – en krevende virkelighet vi alle må forholde oss til på mange måter og i mange sammenhenger. Vi vet at den kommende rettssaken blir krevende, spesielt for alle etterlatte, overlevende og pårørende. De skal vite at vi alle tenker på dem og sender dem varme tanker.

De grusomme hendelsene 22. juli viste oss at terrorhandlinger kan ramme hvor som helst og når som helst. Vi har alle fått et sterkere forhold til behovet for sikkerhet og beredskap.

Forebygging i bred forstand vil alltid være det viktigste innsatsområdet. I tillegg er etterretning og overvåking av aktuelle miljøer helt avgjørende for å kunne avdekke terrorplaner før de blir satt ut i livet. Men vi må alltid være

beredt dersom terror eller andre anslag mot samfunnet rammer oss.

I den sammenheng er det mange spørsmål som folk flest har blitt mer bevisst på, fordi det handler om vår trygghet – spørsmål som:

- Hvor lang responstid har politiet dersom vi blir utsatt for terror eller andre dramatiske hendelser?
- Er det forskjell på responstiden om man bor i sentrale strøk eller ute i distriktene?
- Er det noen aktuelle terrormål i nærheten av der jeg bor?

Komiteen mener det er av stor betydning at politiet så raskt som mulig er på stedet etter en melding om en alvorlig hendelse – selvsagt! Nettopp derfor er responstiden i politiet ytterligere aktualisert etter 22. juli.

Responstiden er et av flere viktige parametre for å måle og vurdere politiets beredskap og evne til å håndtere akutte kriser. I denne sammenhengen er behovet for politikraft essensielt. Jeg er derfor glad for at regjeringen skal foreta en vurdering av hva slags politidekning som må være tilgjengelig, dersom vi skal sette krav til definerte responstider.

I Norge har vi mange sentrale objekt som er aktuelle terrormål, både i byene og ute i distriktene. Regjeringskvartalet var et terrormål. Ungdommene våre på Utøya var et terrormål. Det er også mange tenkelige terrormål ute i distriktene. Her kan nevnes alt fra cruisehavner, vannkraftutbygging med store demninger – hvis de brister, vil det få dramatiske konsekvenser – til sentrale gassanlegg og viktige regionale strømforsyningsanlegg.

Komiteen er innforstått med at iverksettelsen av objektvakt hold for sikringsverdige objekter må vurderes ut fra trusselbilde, ressurstilgang og skadepotensial. I denne sammenhengen peker komiteen også på betydningen av den bistanden andre samarbeidspartnere kan bidra med i objektsikringen. Derfor understreker komiteen at beskyttelse av utsatte objekter må tas med i regjeringens arbeid, både med resultatreformen i politiet, samfunnssikkerhetsmeldingen og langtidsplanen for Forsvaret.

Selv er jeg veldig fornøyd med at Arbeiderpartiets stortingsgruppe vil beholde heimevernstrukturen som den er i dag. Det er særlig viktig for distriktene.

Avslutningsvis noen ord om omsorgen for og oppfølgingen av ofre og pårørende. Vi har hørt eksempler på at dette fungerer godt mange steder. Men vi har også fått eksempler på det motsatte – slik skal det ikke være. Vi må selvsagt være innstilt på å følge med og følge opp i mange, mange år framover.

Jeg har helt til slutt lyst til å være litt personlig. Min mann og jeg har tre sønner. To av dem var på Utøya i 2010. De var heldigvis ikke der i fjor. Vi opplevde at vår kommunes kriseteam tok kontakt med oss for å høre om våre sønner hadde behov for samtaler, i og med at de hadde vært der året før. Det synes vi var en helt fantastisk rørende omsorg, som vi satte veldig stor pris på, og som betydde mye for våre sønner.

Tore Hagebakken (A) [12:50:28]: I dag synes jeg virkelig at Stortinget viser styrke. Også jeg vil understreke

verdien og verdigheten ved den store grad av enighet som preger denne innstillingen. Den tonen som denne debatten føres i, gir innstillingen ekstra tyngde og betydning. Så har jeg lyst til å si at god ledelse ofte betyr mye. Denne komiteen har virkelig hatt en god leder, og vi har samarbeidet svært godt. Slik synes jeg også vi lever opp til det vi sier i innstillingen, nemlig at samfunnet trenger sentrale beslutningstakere med vilje til endringer og som har evne til læring. Vi viser respekt for de mange ofrene og for alle de andre som er berørt, ikke minst overfor de mange som har stått på og hjulpet til 22. juli, og som har gjort en stor jobb i etterkant og vil fortsette å gjøre det.

Erfaringene etter de uvirkelige og forferdelige hendelsene 22. juli gir oss ikke bare ny kunnskap for å kunne avverge nye terrorangrep, men gir også hele beredskaps- og samfunnsikkerhetsarbeidet vårt nye dimensjoner, sammen med hva vi sitter igjen med av fersk erfaring etter flom, ras, orkan og – jeg legger til – askeskyer og bortfall av telekommunikasjon.

Et tryggere samfunn krever vilje til endring og evne til læring på alle plan. Det gjøres mye godt arbeid i en rekke etater og sektorer innen beredskaps- og samfunnsikkerhet. Det brukes betydelige ressurser, og det er mye og høy kompetanse. Ved å samhandle bedre og stadig skaffe oss, og også samordne, ny kunnskap, får vi enda mer ut av ressursene. I tillegg må vi må foreta påplussinger der hvor det trengs.

Vi bor i et værhardt land, og både hus, hjem og kritisk infrastruktur er utsatt. Når vi debatterer samhandling mellom ulike aktører og etater i den hensikt å skape et tryggere Norge, er også dette viktige temaer. Det er svært viktig når naturen utfordrer oss, eller når det på annen måte trengs objektsikring og hjelp for øvrig, at de som har trent, og som har kompetanse til å takle nær sagt alle situasjoner, kan komme innen rimelig tid.

Det er ikke uten grunn at det har vært stort engasjement for Heimevernet i forbindelse med langtidsplanen for Forsvaret. Vi er derfor mange som er veldig fornøyde, og som synes det er betryggende at det nå er tydelig signalisert at Heimevernet skal bestå med sin struktur og styrke, og endog styrkes, særlig gjennom økt trening – det samme med Sivilforsvaret. Men det er viktig å utrede hvordan ressursene også her kan samordnes bedre, og at en i den sammenheng også kan involvere politireserven. Her trengs det en god utredning før vi ser om det er grunnlag for å vurdere en eller annen form for sammenslåing. Men i så fall må det være et middel og ikke noe mål i seg sjøl.

Det brede og lokale arbeidet for samfunnsikkerhet og beredskap er svært viktig, og på alle plan er de frivillige kreftene helt avgjørende for tryggheten vår.

Alle samfunnets funksjoner er i dag avhengige av IKT, fra produksjon og distribusjon av mat, vann og energi til vår evne til å kommunisere, forsvare oss sjøl mot fiendtlige handlinger og etterforske kriminelle aktiviteter. Når alt er IKT, kan egentlig alt hackes. Konsekvensen av mulige hendelser har blitt større og større slik sett, og datakriminaliteten øker, samtidig som også vanlige kriminelle handlinger i stadig større grad legger igjen digitale spor. Mønstre og spor som kan varsle framtidige handlinger, er ofte å

finne også i det digitale rom, men alt dette er vanskelig å finne, sette sammen og forstå.

I Etterretningstjenestens åpne trusselvurdering som ble lagt fram av forsvarsministeren mandag denne uke, konkluderes det med:

«I fredstid er den mest omfattende trusselen mot norske interesser tyveri av kommersielle data og intellektuell eiendom.»

Denne type sikkerhetsarbeid krever dypere og bredere kompetanse enn noen gang. Vår komité gir derfor en enstemmig og klar støtte til arbeidet med å etablere et kompetansesenter for informasjonssikkerhet ved Høgskolen i Gjøvik, med oppfordring til regjeringa om å følge aktivt opp. Ideen bak senteret er at kompetansebygging i ulike sektorer og på tvers av sektorene har mye å tjene på å være tett knyttet til langsiktig forskning med et stort internasjonalt nettverk. En rekke organisasjoner støtter dette initiativet. Den enstemmige komitémerkningen representerer sjølsagt en betydelig anerkjennelse av miljøet og understreker behovet for etableringen som et ledd i en moderne, helhetlig beredskap som tar opp i seg nye utfordringer og trusler.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Abid Q. Raja (V) [12:55:53]: Terroren rammet oss alle rått og brutalt, uventet og uforberedt. Som nasjon gråt vi sammen, hvite som brune, kristne som muslimer, innfødte som innvandrere. Vi sto sammen, sammen i sorgen, og alle ble inkludert, også de med turban og de med hijab. Noen diskuterte, og enda flere tenkte: Hvordan ville nasjonen ha taklet dette om gjerningsmannen ikke hadde vært hvit, men het Ali og var muslim?

Det er umulig å vite hvordan vi som nasjon hadde taklet dette, men jeg – som mange andre – har kjent på frykten for at terroristen i fremtiden skal være muslim. Hvordan vil den politiske retorikken være, hvordan vil reaksjonene være? Ville turbanene og hijabene være like selvfølgelig velkomne i sorgen?

Jeg håper vi slipper å få vite svaret. Jeg håper at vi i fremtiden skal være skånet for ekstremistenes råskap og brutalitet, men faktum er at faren for terror ikke har minket de siste årene. Tvert om har terrorfaren økt. Det er fare for soloterrorister med hvit hudfarge, fare for soloterrorister med brun hudfarge, fare for ekstremistisk vold fra nynazister, fare for ekstremistisk vold fra islamister – politisk og/eller religiøst motivert. Vi som nasjon og folk kan møte det nye trusselbildet. Vi kan stå sammen mot faren for både hvite og brune ekstremister, mot samfunnsskadelig rasistisk ideologi – om den så er nynazistisk preget, religiøst preget eller islamistisk. Det gjør vi ved å styrke båndene oss imellom og bygge broer mellom folkeslag ved å skape et tettere samfunn. Da må enhver gå inn i seg selv, og vi må spørre oss selv: Skal det i fremtiden være gangbart å snakke nedlatende og halvrasistisk om grupper av mennesker? Skal vi akseptere en retorikk som systematisk stempler muslimer som annenrangs borgere? Skal vi finne oss i politisk retorikk som stempler asylsøkere som snylte-

re? Slike små drypp bygger ikke broer. Det skader forholdet oss individer og grupper imellom. Vi må selv bedre oss. Vi må som politikere være bedre forbilder.

Til mine politiske kolleger vil jeg si at vi må skjerpe vår retorikk. Vi må være bevisste på at våre ord sårer og gleder. Vi kan bygge broer og rive dem ned. Vi bestemmer om nye grupper skal føle seg som en del av vårt fellesskap, eller om de skal føle avmakt og rotløshet. Vi må mane religiøse grupper og foreldre til å bygge samfunnsborgere. Hat mot jøder og hat mot muslimer finnes dessverre blant våre unge.

God dialog kan endre oss alle. Lærdommen min etter å ha avholdt mange dialogmøter er nettopp dette: Viser vi empati og forståelse, viser vi kjærlighet og omsorg, kan vi også kreve og forvente.

Vi må holde fast ved at selv om nasjonens borgere har mange ulike hudfarger og religioner, kan alle like fullt være like lojale og patriotiske i Norge. Vi i Stortinget må i alle fall holde fast ved at nasjonens borgere har mer til felles enn det som splitter oss.

Laila Gustavsen (A) [12:59:04]: Når romfolket jages rettsløse rundt i enkelte europeiske byer og land, er det behov for humanisme, tydelige holdninger og rettssikkerhet. Når Ali ikke får den jobben i Norge han er kvalifisert for, er det behov for humanisme, tydelige holdninger og rettssikkerhet. Og da vi pustet lettet ut fordi terroreren ikke ble begått av en ytterliggående muslim i Norge, men av en blendahvit nordmann fra beste vestkant, er det behov for realisme, og at vi gjør opp med oss selv hvilken klangbunn som finnes i hver enkelt av oss og i det norske samfunnet. Vi må ta lettelsen vi følte, på alvor. Vi må forebygge alle typer ekstremisme, og at ekstreme holdninger ikke slår rot.

Finanskrisen fører til fattigdom, sosial uro, framvekst av høyrepopulisme, høyreekstremisme og krav om nasjonal styring på bekostning av internasjonalt samarbeid. Vi hører disse stemmene i Norge, i Europa og i andre deler av verden. For Arbeiderpartiet er det veldig viktig å advare mot en sånn utvikling. Svarene på de utfordringene vi står overfor – enten det er etter 22. juli, terrorisme, ekstremisme eller finanskrisen – er mer internasjonalt samarbeid, ikke mindre.

Det er en klar sammenheng mellom små forskjeller og tillit i et samfunn. Forskning dokumenterer det. Generelt kan det sies at der forskjellene er store, er det også mindre tillit. Det er også bevist at tillit og mistillit dermed kan påvirkes av politikk. Det er bra.

Generelt i Europa har tilliten stagnert og ulikhetene økt. Norge er et unntak. Vi må derfor være veldig forsiktige med å gjøre debatten etter lærdommen av 22. juli til kun en operativ debatt om tiltak rundt beredskap. Det må også bli en løpende debatt om hvilke verdier vi skal velge hver eneste dag, og hvordan de verdiene skal ligge til grunn for våre politiske valg.

Sju måneder har gått siden 22. juli. De har inneholdt det meste – sorg, glede, fortvilelse, optimisme, pågangsmot, samhold, omsorg, mediedebatt, debatt om rettsstaten, debatt om straff, tro og tvil, sinne og kjærlighet, tæl og klokskap og imponerende, overlevende ungdommer. Alt dette

har vi hatt og mye mer, og i dag har vi en verdig og god debatt i Stortinget.

Når jeg tenker på 22. juli, tenker jeg på en fin dag som forvandlet seg til et grusomt mareritt. Når jeg tenker på dagene etterpå, er de første ordene jeg tenker på, omsorg, raushet og samhold. Mitt ønske for fremtiden er at rausheten oss imellom i Norge kan bestå og bygges ut, at vi godtar ulikheter, at vi aksepterer at det å være menneske betyr at vi alle har feil og mangler. Ingen er perfekt. Jeg håper at 22. juli 2011 kan være starten på toleransens og raushetens hundreår i Norge.

Hadia Tajik (A) [13:02:19]: Den 22. juli var det mer enn 500 ungdommer på Utøya som overlevde. Men de opplevde sitt livs verste timer, ved å være på en øy som var åsted for en politisk motivert massakre.

Vi er mange som er imponert over styrken som de unge har vist, og den sindigheten som mange har demonstrert når de har uttalt seg. Samtidig vil en del av de selvsamme ungdommene trenge støtte fra hjelpeapparatet i lang tid. For ingen er bare sterk, ingen er bare svak, og ingen skal bli stående igjen alene.

I fjor høst sendte kunnskapsministeren et brev til alle landets skoleeiere og skoler. Der skrev hun at skolene og lærerne nå strekke seg langt for at elever som er berørt av terroraksjonen, skal få tilrettelagt skolehverdagen sin. Dette har mye å si for fremtiden til mange av dem som ble rammet. På den måten har det også mye å si for fremtiden til oss alle. For som 17 år gamle Marte Gustavsen Ødegården har sagt:

«Jeg har ikke tenkt å slutte med politikk bare fordi en gærning har skutt meg. Jeg ser jo at det er viktig å engasjere seg for å bekjempe sanne som han.»

Som det framgår av innstillingen, er det en samstemt komité som understreker skolens oppdrag, og at det er tosidig: Skolen skal utdanne, og skolen skal danne. Våre barn og unge skal ikke bare lære fakta, men også om verdier og holdninger. Det er et adelsmerke ved det norske samfunnet at våre barn og unge går i en skole som er felles for alle, uansett bakgrunn, økonomiske forutsetninger eller personlig bagasje. Sånn lærer vi i tidlig alder å bryne oss på hverandre, vi lærer hvor forskjellige vi kan være, og hvor like vi må være for å kunne være ett samfunn. På den måten kan skolen sammen med foreldre og frivillige organisasjoner spille en viktig rolle i å etablere og styrke samfunnets felles verdigrunnlag. Det er viktig for å forebygge antidemokratiske holdninger og antisosial atferd, som sammen med andre faktorer kan føre til ekstremisme.

Det er en styrke ved debatten etter 22. juli at vi ser de lange linjene for en skole som er felles, et samfunn som har få forskjeller, et samfunn som har høy grad av tillit, og vår egen evne til å forebygge ekstremisme.

Gunvor Eldegard (A) [13:05:11]: I går hadde Mohammed, som framleis er på Sunnaas, sin første køyretime. Det er sterkt og flott å sjå ungdom som trass i store skadar kjempar seg tilbake.

Det er mange som vil ha behov for oppfølging i lang tid framover. Støttegruppene gjer ein kjempejobb, og det

er utruleg mange tilsette rundt i kommunane som er gode støttespelarar for ofra, slik at dei kan koma tilbake til kvar-dagen og vera i stand til å handtera det som den 22. juli påførte dei. Alle me andre kan vera medmenneske.

Eg har lyst til å takka komiteen for å ha gjort ein spesielt god jobb. Det at Stortinget no er samde om 14 forslag, er faktisk ein styrke i det vidare arbeidet med å nedkjempa terror. Eg er òg veldig glad for den merknaden der det står at komiteen vil «berømme» alle dei som bidrog i redningsarbeidet. Det var mange, og mange gjorde ei kjempebragd, til og med med fare for sitt eige liv. Eg trur ikkje me kan få takka desse menneska nok.

I utgreiinga som Knut Storberget hadde her i Stortinget, tok han til orde for ein brei debatt om førebygging av radikalisering og valdeleg ekstremisme. Eit av forslaga handla om SLT – samordningsmodell for lokale førebyggjande tiltak mot kriminalitet. Som tidlegare ordførar i Ski har eg jobba veldig mykje med SLT-prosjektet i den kommunen. SLT er eigentleg berre ein felles dugnad for å førebyggja kriminalitet, men òg for å ta vare på barn og unge. Det er samarbeid og openheit mellom politi, helsevesen, barnevern, ungdomsklubbar, skulane og frivillige organisasjonar. Målet er å skapa gode miljø for alle unge. Det handlar om inkludering. Det handlar om at alle skal med. Det trur eg er noko av det viktigaste førebyggjande arbeidet me kan gjera.

Eg synest det er viktig at dei kommunane som ikkje allerede er i gang med SLT-prosjekta, kjem i gang. Like viktig er det at det ikkje berre vert eit prosjekt, men at det er eit kontinuerleg fokus på førebygging, at ein alltid er på. Da er det òg utruleg viktig at det er nokon som får ansvaret, sånn at det ikkje vert noko som flyt, men at nokon må ta ansvaret for den samordninga. Det må me ta med i oppfølginga av dei vedtaka som me gjer her.

For alle ofra, for alle pårørande, for alle innbyggjarane i landet vårt er det viktig at me gjer alt me kan for å kjempa mot terror i framtida. Tryggleik, meir openheit, meir demokrati – men aldri naiviteten.

Ola Elvestuen (V) [13:08:31]: Den 22. juli ble vi utsatt for et terrorangrep med en grusomhet som sjokkerte en hel verden. Men vi må også ta inn over oss at denne grusomheten ble begått av én terrorist. Og vi må ha trent på at enkeltpersoner kan utøve terroraksjoner. Det som er det mest ekstreme med den 22. juli, er resultatet av denne terroraksjonen, med 77 drepte og langt flere ofre – en terroraksjon landet må leve med historisk sett.

Den 22. juli viste fram alle svakheter ved den norske beredskapen. Systemene sviktet, enkeltpersoner handlet. Det vi som samfunn må møte dette med, er først og fremst å ivareta ofrene og deres pårørende på en god måte, og vi må gjøre det over lang tid. Vi må drive forebyggende arbeid. Vi må også bygge opp en beredskap som er så god at vi kan forebygge og reagere ved anslag der også flere enn denne ene kan være involvert, og anslag med større og bedre organisering.

Vi er nødt til å se på hvordan politiet bruker sine kapasiteter, hvordan de er trent, hvordan nødetatene fungerer, og om PSTs arbeid er godt nok. Vi er som samfunn nødt

til å ha en gjennomgang av bistand og hvordan samarbeidet mellom politiet og Forsvaret fungerer – ikke for at vi skal endre prinsippene mellom forsvar og politi, men for at vi bedre kan ivareta sikkerheten for befolkningen i et fritt, åpent, demokratisk samfunn.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Så får vi håpe at voteringsanlegget ikke svikter. Det er, som sikkert flere har registrert, problemer med strømmen i huset, slik at lyden har sviktet på et tidspunkt – og andre ting.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tolv forslag.

Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre
  - forslag nr. 3, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre
  - forslag nr. 4, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
  - forslag nr. 5, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti
  - forslag nr. 6, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet og Venstre
  - forslagene nr. 7–10, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet
  - forslag nr. 11, fra André Oktay Dahl på vegne av Høyre og Venstre
  - forslag nr. 12, fra André Oktay Dahl på vegne av Høyre
- Det votes først over forslag nr. 12, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovvedtak om fastsettelse av grensene for bruk av militære ressurser og militær makt overfor sivile borgere i fredstid.»

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 82 mot 18 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.19.37)

Presidenten: Det votes så over forslagene nr. 7–10, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeidet med å koordinere kartsystemene til nødetatene, slik at de kan finne lokasjonen på hverandres operative kapasiteter på egne kartløsninger ved bruk av GPS-teknologi og eksisterende plattformer for politi, helse

og brann. Stortinget forutsetter at dette gjennomføres innen oktober 2012.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeidet med å implementere GPS-merking på de nød- og beredskapsressursene som i dag ikke er en del av eksisterende systemer. Tiltaket finansieres i revidert nasjonalbudsjett for 2012 og budsjett for 2013. Stortinget forutsetter at dette er gjennomført innen mars 2013.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om fornyelse av politiets IKT-systemer, og hvor finansieringen ikke tas av den ordinære driftsrammen til politiet.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap vurdere opprettelse av en egen sikkerhetskomité som kan behandle saker som er unntatt offentlighet og som berører de hemmelige sikkerhetstjenester.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 77 mot 24 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.20.02)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 11, fra Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme egen sak for Stortinget om IKT-investeringene i politiet.»

Presidenten antar, ut fra debatten, at Fremskrittspartiet støtter forslaget subsidiært. – Det nikkes.

Votering:

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 60 mot 42 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.20.30)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 6, fra Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av dagens ordning med egen politireserve med sikte på å oppruste den til å kunne bidra raskt ved terrorangrep eller alvorlige kriser.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Venstre ble med 77 mot 24 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.20.54)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 5, fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å nedsette et nytt sårbarhetsutvalg med sikte på en ny stortingsmelding om samfunnssikkerhet.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ble med 72 mot 30 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.21.15)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 4, fra Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme en sak for Stortinget om en gjennomgang av sakkyndiges rolle i rettsaker, herunder bruk av videoopptak av sakkyndiges undersøkelser knyttet til tilregnelighetsvurderinger av siktede.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 41 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.21.35)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det foreligger konkrete oversikter over hvilken bistand Forsvaret kan yte de enkelte politidistrikt ved terrorangrep eller store katastrofer, samt forventet faktisk tidsbruk for å mobilisere den enkelte ressurs.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre ble med 60 mot 42 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.21.58)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1 og 2, fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre. Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om at det i forbindelse med stortingsmeldingen Resultatreform utredes ny organisering, kapasitet, organisatorisk plassering og finansieringsordning for politihelikopterenheten med sikte på å sikre relevant bruk av tjenesten i aktuelle politidistrikt.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en endelig investerings- og finansieringsplan for Sivilforsvaret i revidert nasjonalbudsjett for 2012.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 54 mot 47 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.22.21)

Den særskilte komité hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen evaluere etableringen av politiråd i kommunene og deres betydning for forebyggende arbeid, herunder betydningen for den lokale terrorberedskapen.

II

Stortinget ber regjeringen utrede bedre måter å belønne velfungerende SLT-samarbeid på, med sikte på å styrke det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet og samfunnsberedskapen.

III

Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en videreutviklet og forsterket overordnet plan for å forebygge og håndtere mulige terrorangrep i Norge.

IV

Stortinget ber regjeringen iverksette eventuelle nødvendige tiltak for å forbedre informasjonen til pårørende i en krisesituasjon.

V

Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringene fra ordningen med fast kontakt for ofre og pårørende i forbindelse med en krise og vurdere om den skal utvides til å bli en generell ordning for kommunene.

VI

Stortinget viser til regjeringens gjennomgang av bistandsinstruksen og legger til grunn at samhandlingen mellom politi og forsvar videreutvikles og forsterkes.

VII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak for å bevisstgjøre politiledere om viktigheten av raskt å be om bistand fra Forsvaret eller andre ved større hendelser.

VIII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre bedre informasjonsutveksling mellom politidistriktene ved store hendelser.

IX

Stortinget ber regjeringen fremme egen sak om felles nødnummer, slik Stortinget tidligere har forutsatt.

X

Stortinget viser til at regjeringen har varslet en ekstern gjennomgang av PST og ber om at regjeringen i den forbindelse legger vekt på kompetanse- og resurssituasjonen for å sikre at PST har tilstrekkelige ressurser og kompetanse til blant annet å overvåke ulike miljøer i et bredt forebyggende perspektiv.

XI

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med resultatreformene foreta en vurdering av hvilken politidekning som må forutsettes for at ulike krav om responstid skal kunne realiseres.

XII

Stortinget ber regjeringen gjennomgå dagens system med varsling til landets politidistrikt ved riksalarm og særlig vurdere innføring av et mer moderne alarmsystem som kan varsle flere sentrale politiledere i tillegg til sentralene ved politidistriktene.

XIII

Stortinget ber regjeringen komme med en plan, samt økte bevilgninger i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2012 for å sørge for at den militære helikopterberedskapen på Rygge videreføres.

XIV

Stortinget ber regjeringen gjennomgå retningslinjene for «skyting pågår», samt gjennomgå opplærings- og oppfølgingstilbudet til ansatte i politiets operative avdelinger for å sikre at disse er i stand til å håndtere situasjoner hvor sivile angripes med våpenmakt.

XV

Redegjørelse fra justisministeren og forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli – vedlegges protokollen.

Votering:

Den særskilte komité's innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 2 [13:22:45]

Referat

1. (194) Riksrevisjonens undersøkelse av havbruksforvaltning (Dokument 3:9 (2011–2012))
2. (195) Riksrevisjonens undersøkelse om effektiv resursutnyttelse i NAVs ytelsesforvaltning (Dokument 3:10 (2011–2012))
3. (196) Riksrevisjonens undersøkelse om rehabilitering innen helsetjenesten (Dokument 3:11 (2011–2012))
Enst.: Nr. 1–3 sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.